

TURYSTYKA W WARSZAWIE

RAPORT 2017

Wstęp		2
Kluczowe dane		3
1. Warszawa – wybrane informacje społeczno-gospodarcze		4
2. Dostępność komunikacyjna		8
3. Baza noclegowa		12
4. Atrakcje turystyczne		16
5. Rok Rzeki Wisły		20
6. Charakterystyka ruchu turystycznego		24
7. Przemysł spotkań		28
8. Wizerunek Warszawy		32
Źródła		36

Warszawa codziennie **jest miejscem spotkań mieszkańców i turystów**. Miastem dzielenia się doświadczeniami i odkrywania tego, co nowe, ciekawe i wyjątkowe.

Odzwierciedleniem wszystkich tych wartości jest bez wątpienia warszawska Wisła. Jeszcze dekadę temu była nieodkrytym miejskim skarbem, dziś przeżywa swój renesans. W ciągu kilku lat stała się tętniącą życiem przestrzenią wspólnych działań, zabawy i relaksu, w której zarówno warszawiacy, jak i odwiedzający odnaleźli swoje miejsce. Nic dziwnego, że obchodzony w 2017 **Rok Rzeki Wisły** zamienił się we wspaniałe i huczne urodziny królowej polskich rzek, na których honorowymi gośćmi byliśmy my wszyscy: mieszkańcy i turyści.

Imponujące, jak wiele takich miejsc spotkań pojawiło się w naszym mieście w ciągu zaledwie kilku lat: poczynawszy od piękniejących parków i nowych wiślanych bulwarów, przez odnowione hale targowe, które zamieniły się w modne kulinarne zagłębienia, aż po nowoczesne centra kreatywności, gdzie można pracować we wspólnej przestrzeni. W każdym z nich codziennie odbywają się tysiące spotkań, tych małych i tych wielkich. Między mieszkańcami i turystami; między przedsiębiorcami i inwestorami. Wszystkie te spotkania zmieniają Warszawę na lepsze.

Ten nieustający rozwój sprawia, że **odkrywamy nasze miasto wciąż na nowo**. Chyba każdy warszawiak spacerując po stolicy, co jakiś czas myśli: „ależ tu się zmieniło!”. Zauważamy nowe miejsca, nowe pomysły, nowe sposoby na życie. Dostrzegamy siebie nawzajem i coraz częściej patrzymy na własne miasto z zachwytem.

Tą energią i tym zachwytem chcemy się dzielić z turystami i partnerami stolicy! W najnowszym raporcie „Turystyka w Warszawie” doskonale widać, że, jako europejska metropolia, **miasto rozwija się, wzbogaca i nabiera niezwykłego klimatu**. Nie tylko tworzy nowe miejsca i przestrzenie spotkań, ale też na powrót odkrywa te wcześniej niedoceniane – takie jak Wisła.

Szacunkowa liczba przyjazdów turystów i odwiedzających jednodniowych

9 680 000

Przyjazdy turystów łącznie

16 070 000

Przyjazdy odwiedzających jednodniowych łącznie

7 050 000

Przyjazdy
turystów krajowych

2 630 000

Przyjazdy
turystów zagranicznych

15 680 000

Przyjazdy odwiedzających
jednodniowych krajowych

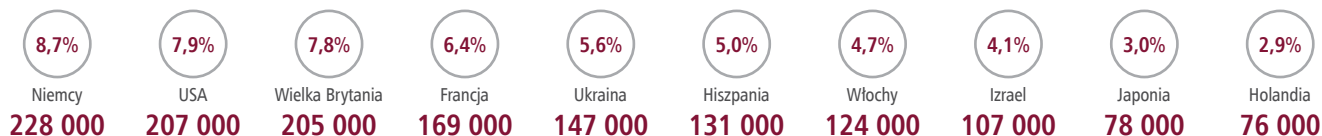
390 000

Przyjazdy odwiedzających
jednodniowych zagranicznych

Przyjazdy turystów i odwiedzających jednodniowych łącznie

25 750 000

Przyjazdy turystów zagranicznych wg krajów (top 10)

Środki transportu wykorzystywane w podróży bezpośrednio do Warszawy

krajowi | zagraniczni

pociąg

36% | 17%

samochód

36% | 8%

autobus/bus/autokar

22% | 13%

samolot

6% | 63%

Baza noclegowa i jej wykorzystanie

520

obiektów noclegowych,
w tym **92** hotele

ponad

39 500

miejsc noclegowych

prawie

3,6 mln

turystów skorzystało
z obiektów noclegowych

prawie

6,2 mln

noclegów udzielono turystom
w obiektach noclegowych

Najpopularniejsze główne cele wizyt

krajowi | zagraniczni

zwiedzanie
zabytków

44% | 29%

wypoczynek

14% | 21%

odwiedzenie
krewnych lub
znajomych

12% | 12%

sprawy służbowe/
interesy

6% | 8%

poznawanie
kultury, historii
i miejscowych
zwyczajów

5% | 15%

udział
w wydarzeniu
kulturalnym

4% | 2%

Największe atrakcje w opinii turystów (top 5)

Turyści
krajowi

39%

Stare Miasto

24%

Centrum Nauki Kopernik

22%

Łazienki Królewskie

21%

Muzeum Powstania Warszawskiego

19%

Pałac Kultury i Nauki

Turyści
zagraniczni

61%

Stare Miasto

18%

Łazienki Królewskie

14%

Pałac Kultury i Nauki

12%

Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN

10%

Muzeum Powstania Warszawskiego / Zamek Królewski

8,66

średnia ocena atrakcyjności turystycznej Warszawy
według turystów (w skali od 1 do 10)

4,65 dnia

średnia długość pobytu w Warszawie

810 zł

średnia deklarowana kwota wydatków
na osobę podczas pobytu w Warszawie

438 zł

turyści krajowi

1 685 zł

turyści zagraniczni

8,94

średnia skłonność do ponownego
przyjazdu do Warszawy (w skali od 1 do 10)

8,97

średnia skłonność do zarekomendowania
przyjazdu do Warszawy swojej
rodzinie/znajomym (w skali od 1 do 10)

1. WARSZAWA – WYBRANE INFORMACJE SPOŁECZNO-GOSPODARCZE

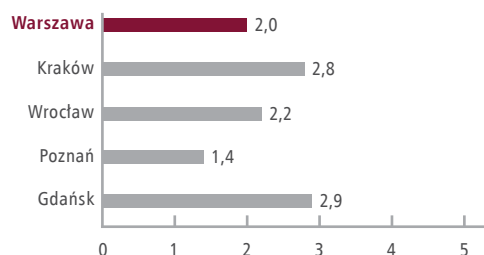

Podstawowe dane¹

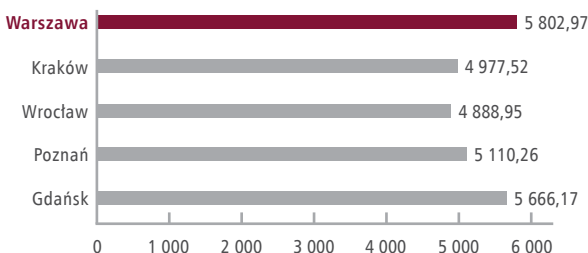

Gospodarka Warszawy na tle wybranych miast w Polsce

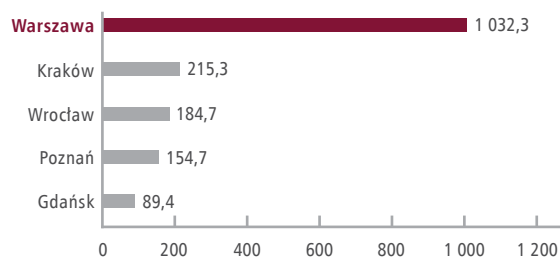
Stopa bezrobocia rejestrowanego w końcu grudnia 2017 r. (%)

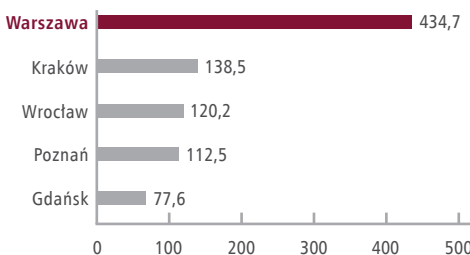
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w okresie styczeń-grudzień 2017 r. (zł)

Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w okresie styczeń-grudzień 2017 r. (tys.)

Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON w końcu grudnia 2017 r. (tys.)

Źródło^{2, 3, 4, 5}

Wiarygodność kredytowa Warszawy według agencji ratingowych^{6, 7}

Fitch Ratings nadał Warszawie długoterminowy rating na poziomie

„A -”

z perspektywą stabilną

Moody's Investors Service potwierdził rating Warszawy na poziomie

„A 2”

z perspektywą stabilną

LaSalle E-REGI Index 2017. European Regional Economic Growth Index⁸

Ranking europejskich miast z najlepszymi perspektywami gospodarczymi

26. miejsce

[1. miejsce]

wśród miast Europy Środkowo-Wschodniej

fDi European Cities and Regions of the Future 2016/17⁹

Ranking europejskich lokalizacji najbardziej atrakcyjnych dla przyszłych inwestycji zagranicznych

„Major European Cities of the Future 2016/17”
(„Największe Europejskie Miasta Przyszłości 2016/17”)

4. miejsce

w kategorii „business friendliness”
(„przyjazność dla biznesu”)

6. miejsce

w kategorii „cost effectiveness”
(„efektywność kosztowa”)

8. miejsce

w kategorii „human capital and lifestyle”
(„kapitał ludzki i styl życia”)

8. miejsce

w kategorii „FDI strategy”
(„strategia przyciągania bezpośrednich inwestycji zagranicznych”)

„Eastern European Cities of the Future 2016/17”
(„Wschodnioeuropejskie Miasta Przyszłości 2016/17”)

3. miejsce

fDi Polish Cities of the Future 2017/18¹⁰

Ranking polskich miast najbardziej atrakcyjnych dla przyszłych inwestycji zagranicznych

1. miejsce

w kategorii „overall”
(„ogólnej”)

1. miejsce

w kategorii „economic potential”
(„potencjał gospodarczy”)

1. miejsce

w kategorii „business friendliness”
(„przyjazność dla biznesu”)

1. miejsce

w kategorii „human capital and lifestyle”
(„kapitał ludzki i styl życia”)

1. miejsce

w kategorii „connectivity”
(„dostęp do infrastruktury komunikacyjnej”)

2017 The World's Most Competitive Cities¹¹

Ranking najlepszych lokalizacji w zakresie konkurencyjności poszczególnych działów gospodarki

Region „Europa Wschodnia i Azja Środkowa”

1. miejsce

w kategorii „business and financial services”
(„usługi biznesowe i finansowe”)

1. miejsce

w kategorii „life sciences”
(„nauki przyrodnicze”)

2. miejsce

w kategorii „energy”
(„energetyka”)

2. miejsce

w kategorii „transportation and logistics”
(„transport i logistyka”)

The Global Financial Centres Index 22¹²

Ranking światowych centrów finansowych

36. miejsce

[1. miejsce]

wśród miast z obszaru Europy Wschodniej i Azji Środkowej

EMEA Investor Intentions Survey 2017¹³

Badanie intencji inwestorów z branży nieruchomości z obszaru EMEA (Europa, Bliski Wschód i Afryka)

6. miejsce

wśród miast, które inwestorzy uważają za najbardziej atrakcyjne w zakresie inwestowania w nieruchomości w 2017 r.

IESE Cities in Motion Index 2017^{14, 15}

Ranking najbardziej inteligentnych miast świata (tzw. smart cities)

54. miejsce

[6. miejsce]

w kategorii „urban planning”
(„planowanie przestrzenne”)

[3. miejsce]

wśród miast Europy Wschodniej

Sustainable Cities Mobility Index 2017¹⁶

Światowy ranking porównujący miasta pod względem zrównoważonej mobilności

29. miejsce

Powierzchnia biurowa i handlowa Warszawy

5,28 mln m ²	275 400 m ²	824 700 m ²	23,50-23,75 euro/m ² /miesiąc	13,0-16,5 euro/m ² /miesiąc
zasoby nowoczesnej powierzchni biurowej na koniec 2017 r.	powierzchnia biurowa oddana do użytku	łączna powierzchnia, na którą podpisano umowy najmu	stawki czynszów nominalnych dla najlepszych powierzchni biurowych w ścisłym centrum	stawki czynszów nominalnych dla najlepszych powierzchni biurowych poza centrum

Źródło¹⁷

Zasoby nowoczesnej powierzchni biurowej Warszawy na tle wybranych miast w Polsce na koniec 2017 r.^{17, 18}

Warszawa	5 283 600 m²
Kraków	1 100 000 m ²
Wrocław	905 800 m ²
Trójmiasto	697 800 m ²
Katowice	460 600 m ²
Poznań	455 300 m ²
Łódź	437 800 m ²

Powierzchnia biurowa w budowie na koniec 2017 r. wyniosła 768 000 m² – rozpoczęto m.in. budowę biurowca Varso, **najwyższego budynku Unii Europejskiej** (310 m). Niemal 80% inwestycji położonych jest w lokalizacjach centralnych.¹⁷

J.P. Morgan, jeden z największych banków na świecie, **wybrał Warszawę na siedzibę centrum operacyjnego**. Bank podpisał umowę na powierzchnię w biurowcu Atrium Garden liczącą 15 600 m². W uruchomionej w połowie 2018 r. placówce zatrudnienie znajdzie ok. 3 000 pracowników.^{17, 19}

Oddany do użytku w 2016 r. **Warsaw Spire najlepszą inwestycją biurową na świecie**. W finale prestiżowego konkursu MIPIM Awards 2017 pokonał biurowce z Rzymu, Londynu i Shenzhen.²⁰

Aglomeracja warszawska największym i najbardziej konkurencyjnym rynkiem handlowym w Polsce²¹

ponad **1,5 mln m²** wyniosły zasoby nowoczesnej powierzchni handlowej na koniec 2017 r. (47 obiektów)

ponad **81 000 m²** nowej powierzchni handlowej oddano do użytku w 2017 r., w tym m.in. Galerię Północną

Kapitał ludzki Warszawy

Warszawa zajęła **3. miejsce** w kategorii „**umiejętności i doświadczenie zawodowe**” mieszanek w światowym rankingu Dell Women Entrepreneur Cities Index (WE Cities) – zestawieniu określającym zdolność miast do przyciągnięcia firm prowadzonych przez kobiety i wspierania ich rozwoju.²²

Warszawa, jako jedyne miasto w Polsce, osiągnęła „**bardzo wysoki**” **poziom biegłości językowej** w EF English Proficiency Index – zestawieniu obrazującym poziom znajomości języka angielskiego.²³

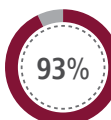

Uniwersytet Warszawski czwarty rok z rzędu na **1. miejscu** w Polsce w Rankingu Uczelni Akademickich Perspektywy. Miejsce 3. zajęła Politechnika Warszawska.²⁴

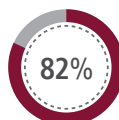

W roku akademickim 2016/2017 w Warszawie działały **63 uczelnie** wyższe. Studiowało na nich **ok. 227 000 osób**, w tym ok. 19 000 cudzoziemców, co stanowiło 29% obcokrajowców studiujących w Polsce.²⁵

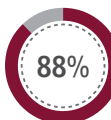
Jakość życia w Warszawie

mieszkańców ma pozytywne odczucia związane z Warszawą jako miejscem do życia²⁶

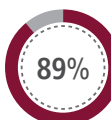
mieszkańców, mając możliwość wyboru miejsca zamieszkania, wolałoby mieszkać w Warszawie²⁶

mieszkańców dobrze ocenia bezpieczeństwo w mieście²⁶

20. miejsce Warszawy

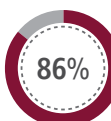
w światowym rankingu najbezpieczniejszych stolic World's Safest Capital Cities²⁷

mieszkańców dobrze ocenia stan zieleni w mieście²⁶

42% powierzchni Warszawy

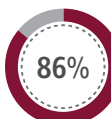
zajmują tereny zieleni, wśród których znajduje się m.in. 88 parków, 242 skwery i zieleńce, 12 rezerwatów przyrody oraz 7 obszarów Natura 2000²⁸

mieszkańców dobrze ocenia porządek i czystość w mieście²⁶

1. miejsce Warszawy

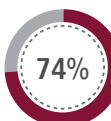
w rankingu najbardziej zadbanej największych miast w Polsce²⁹

mieszkańców dobrze ocenia funkcjonowanie komunikacji miejskiej²⁶

ponad 1 miliard pasażerów rocznie

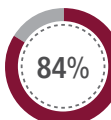
– komunikacja miejska (autobusy, pociągi, metro i tramwaje) to najchętniej wybierany przez warszawiaków środek transportu³⁰

mieszkańców uważa, że Warszawa jest miastem przyjaznym dla rowerzystów²⁶

ponad 530 km sieci rowerowej i ponad 5 000 rowerów publicznych

– w tym 100 rowerów elektrycznych, 60 rowerów dziecięcych i 45 tandemów³¹

warszawskich przedsiębiorców dobrze ocenia warunki rozpoczęcia działalności gospodarczej w Warszawie³²

1. miejsce Warszawy

w Rankingu Samorządów – polskich miast i gmin najdynamiczniej rozwijających przedsiębiorczość³³

2. DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

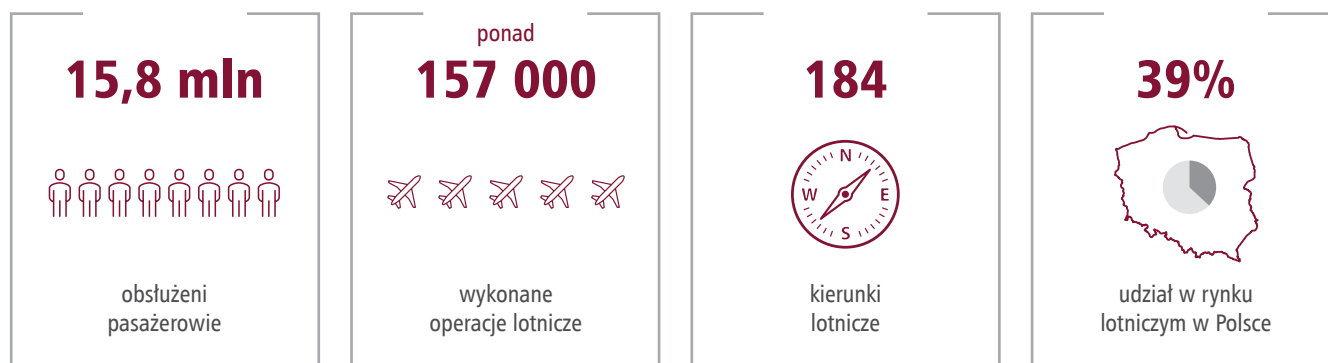

Dostępność lotnicza

Przybliżony czas bezpośredniego przelotu do Warszawy z wybranych miast

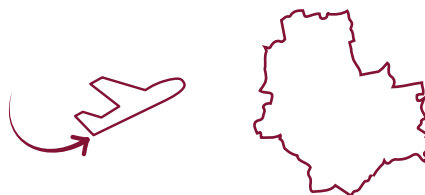

Lotnisko Chopina w Warszawie

Top 5 najpopularniejszych połączeń do Warszawy⁴

Londyn
Paryż
Wrocław
Gdańsk
Frankfurt

Odległość od centrum Warszawy⁶

Przybliżony czas dojazdu do centrum Warszawy⁷

samochód/
taksówka

Szybka
Kolej
Miejska

autobus

W sezonie letnim na Lotnisku Chopina **35 przewoźników regularnych** oferowało 99 kierunków w Europie, 8 w Azji, 5 w Ameryce Północnej, 4 w Afryce oraz 3 na Bliskim Wschodzie.⁸

Lotnisko Chopina **liderem wzrostu wśród lotnisk Unii Europejskiej**, które obsłużyły w 2017 r. od 10 do 25 mln pasażerów. Warszawski port w ciągu ostatnich 5 lat zanotował wzrost liczby obsłużonych pasażerów o 64%.^{9, 10}

PLL LOT uruchomił **bezpośrednie połączenie z Warszawy do Los Angeles**. Jednym z „pasażerów” był odrestaurowany, wyprodukowany w Polsce kultowy samochód Fiat 126p, przekazany w prezencie hollywoodzkiemu aktorowi w ramach akcji „Bielsko-Biała dla Toma Hanksa”.^{11, 12}

Lotnisko Chopina pierwszym portem lotniczym w Polsce oferującym pasażerom bezpłatną wodę do picia. Trzy **źródła** stanęły w strefie tranzytowej lotniska.¹³

Lotnisko Warszawa/Modlin

2,9 mln

obsłużeni
pasażerowie

ponad
17 900

wykonane
operacje lotnicze

48

kierunki
lotnicze

7%

udział w rynku
lotniczym w Polsce

Źródło^{5, 14}

Odległość od centrum Warszawy¹⁵

Przybliżony czas dojazdu do centrum Warszawy^{7, 16}

samochód/taksówka/autobus

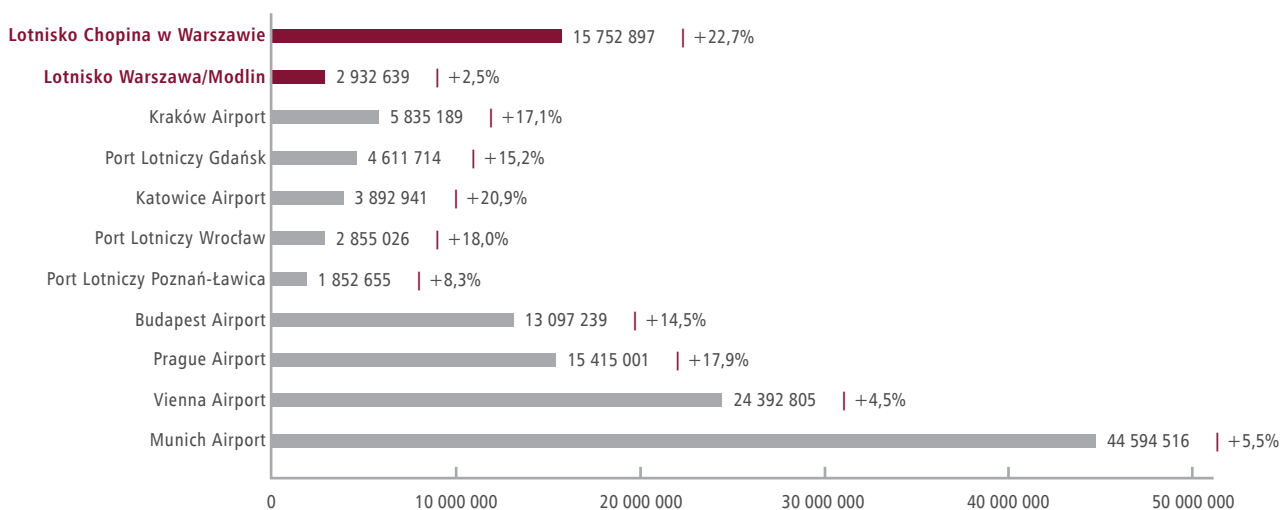
Lotnisko Warszawa/Modlin obchodziło swoje **5. urodziny** oraz obsłużyło 10-milionowego pasażera, który podróżował na trasie Cagliari-Warszawa.^{17, 18}

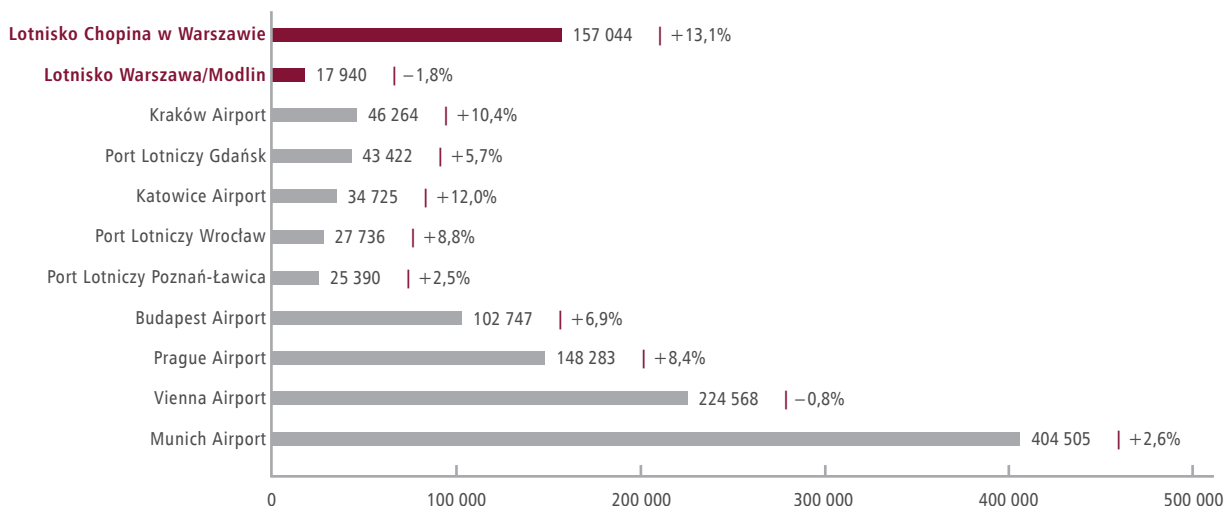
Ryanair uruchomił **5 nowych połączeń** w sezonie zima 2017/2018, m.in. do Ejlatu, Sewilli i Wenecji.¹⁹

Lotnisko Chopina w Warszawie i Lotnisko Warszawa/Modlin na tle wybranych lotnisk²⁰

Obsłużeni pasażerowie – liczba i procentowa zmiana w stosunku do 2016 r.

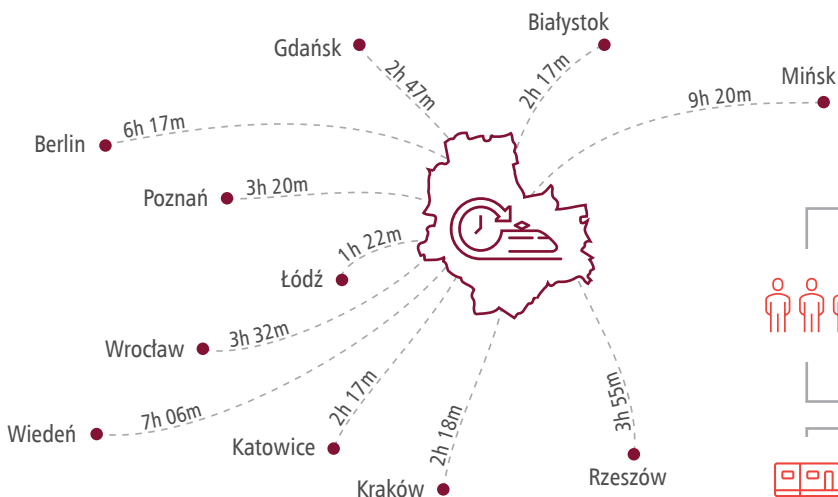

Wykonane operacje lotnicze – liczba i procentowa zmiana w stosunku do 2016 r.

Dostępność kolejowa

Czas bezpośredniego przejazdu do Warszawy z wybranymi miastami²¹

Połączenia do Warszawy z Krakowa, Trójmiasta, Poznania, Białegostoku i Katowic **najpopularniejsze w PKP Intercity**. Ponadto **największe wzrosty** liczby pasażerów podróżujących do Warszawy odnotowano na trasach z Białegostoku (+43%), Olsztyna (+32%) i Łodzi (+25%).²²

W porównaniu z 2016 r., z usług **PKP Intercity** skorzystało **więcej rodzin** (+30%), **seniorów** (+17%) oraz **studentów** (+7%).²²

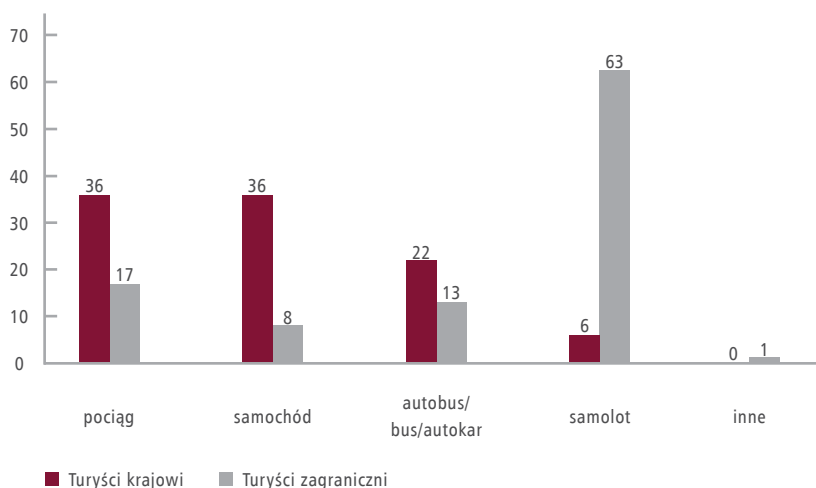
Dostępność drogowa⁷

Przybliżony czas dojazdu do Warszawy z wybranych miast

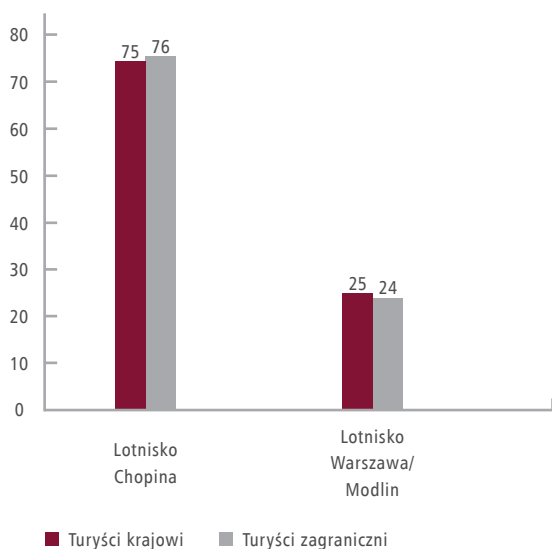

Środki transportu turystów do Warszawy²³

Środki transportu wykorzystywane w podróży bezpośredniej do Warszawy (%)

Lotniska przylotu do Warszawy (%)

3. BAZA NOCLEGOWA

Obiekty noclegowe*

*na podstawie danych z SBT, UM i MSiT; w związku z weryfikacją bazy dane nie mogą być porównywane z ubiegłymi latami

520

obiektów noclegowych

39 507

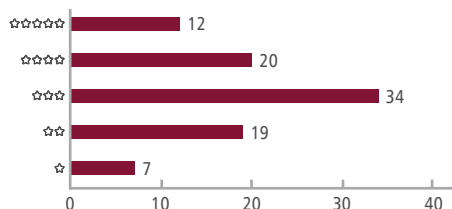
miejsz noclegowych*

*oraz 100 miejsc namiotowych i 80 karawaningowych

Źródło¹

Hotele¹

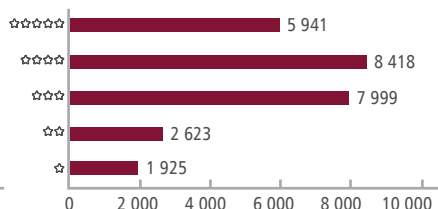
Liczba obiektów

razem

92

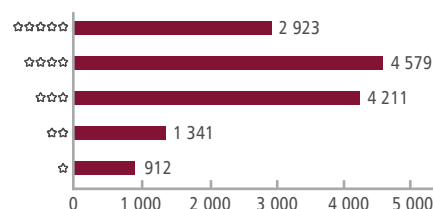
Liczba miejsc noclegowych

razem

26 906

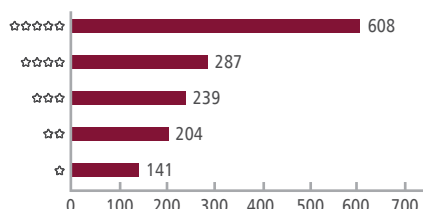
Liczba pokoi

razem

13 966

Średnia cena za pokój 2-os. (zł)*

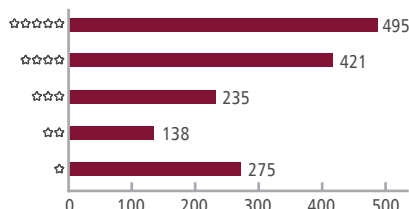

średnio

283 zł

*średnie obliczono na podstawie najniższych cen za pokój 2-os w hotelach danej kategorii

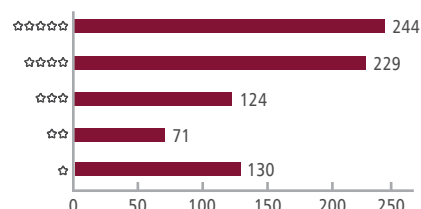
Średnia liczba miejsc noclegowych w hotelu

średnio

292

Średnia liczba pokoi w hotelu

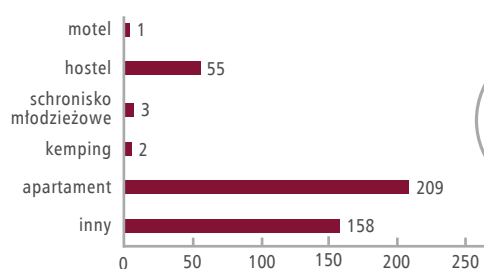

średnio

152

Inne obiekty noclegowe¹

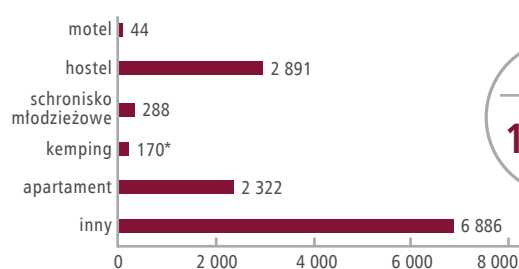
Liczba obiektów

razem

428

Liczba miejsc noclegowych

razem

12 601

*oraz 100 miejsc namiotowych i 80 karawaningowych

Wykorzystanie obiektów noclegowych*

*dane z obiektów pow. 10 miejsc noclegowych, z uwzględnieniem imputacji dla jednostek, które odmówiły udziału w badaniu

Liczba korzystających, udzielone noclegi i wynajęte pokoje²

3 559 300

turystów skorzystało
z obiektów noclegowych*

7,4% w stosunku do 2016 r.

1 339 800

turystów zagranicznych skorzystało
z obiektów noclegowych*

4,0% w stosunku do 2016 r.

38%

ogółu turystów korzystających
z obiektów noclegowych

6 160 200

noclegów udzielonych turystom
w obiektach noclegowych*

8,9% w stosunku do 2016 r.

2 553 200

noclegów udzielonych turystom
zagranicznym w obiektach noclegowych*

6,9% w stosunku do 2016 r.

41%

wszystkich noclegów
udzielonych w Warszawie

3 539 500

pokoi wynajętych turystom
w hotelach*

72,4%

wykorzystanie pokoi
w obiektach hotelowych

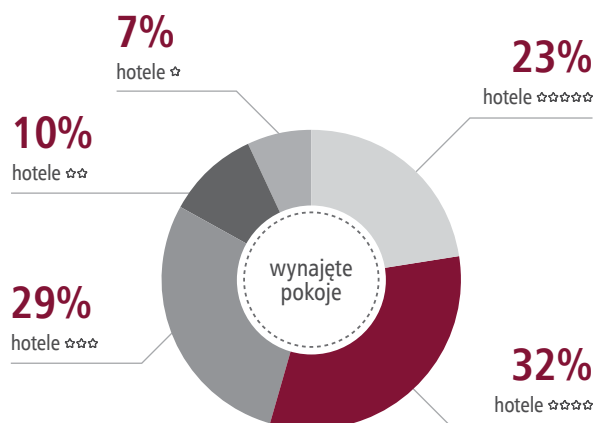
3,1 p.p.
w stosunku do 2016 r.

najwyższe wykorzystanie
we wrześniu

83%

najniższe wykorzystanie
w styczniu

57%

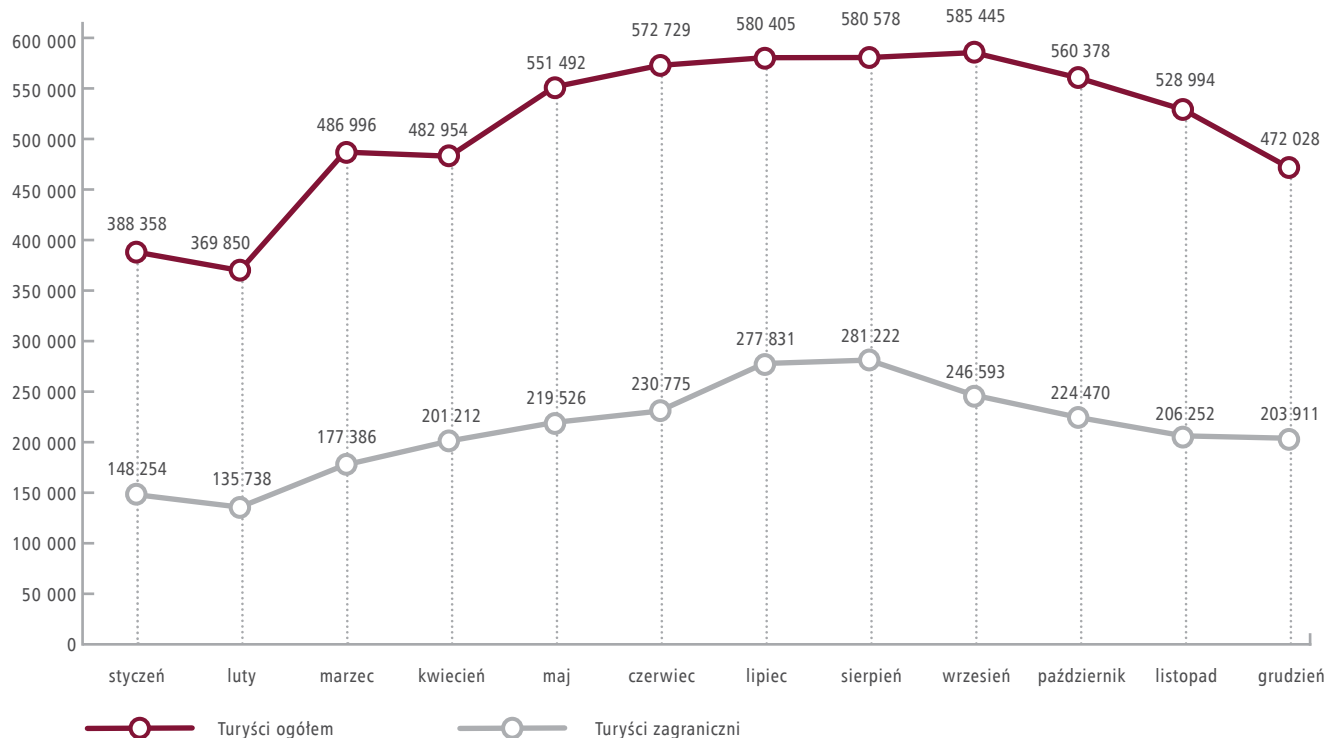
*liczby zostały zaokrąglone do tysięcy

Turyści zagraniczni korzystający z obiektów noclegowych – top 10 wg kraju stałego zamieszkania²

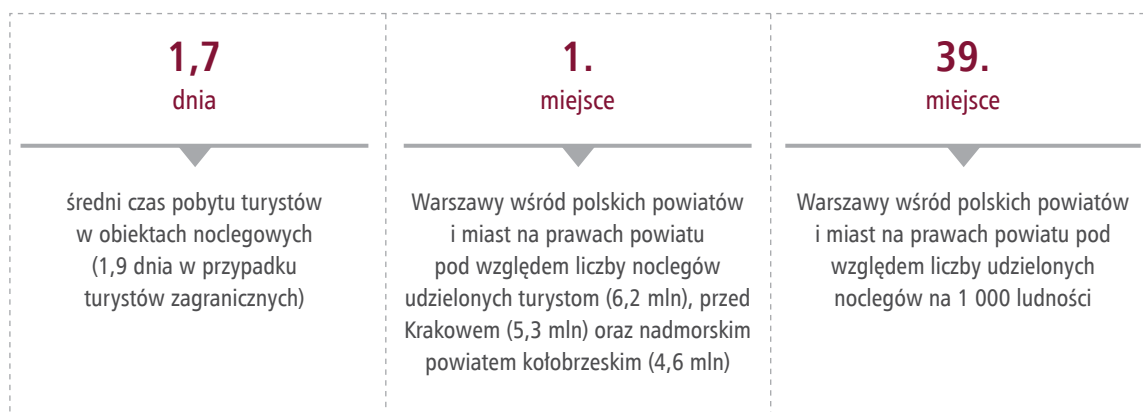

1. Wielka Brytania	10,2%	6. Francja	5,0%
2. Niemcy	8,6%	7. Ukraina	4,5%
3. USA	8,6%	8. Włochy	4,5%
4. Izrael	7,2%	9. Rosja	3,6%
5. Hiszpania	5,2%	10. Chiny (bez Tajwanu)	3,5%

Noclegi udzielone turystom wg miesięcy

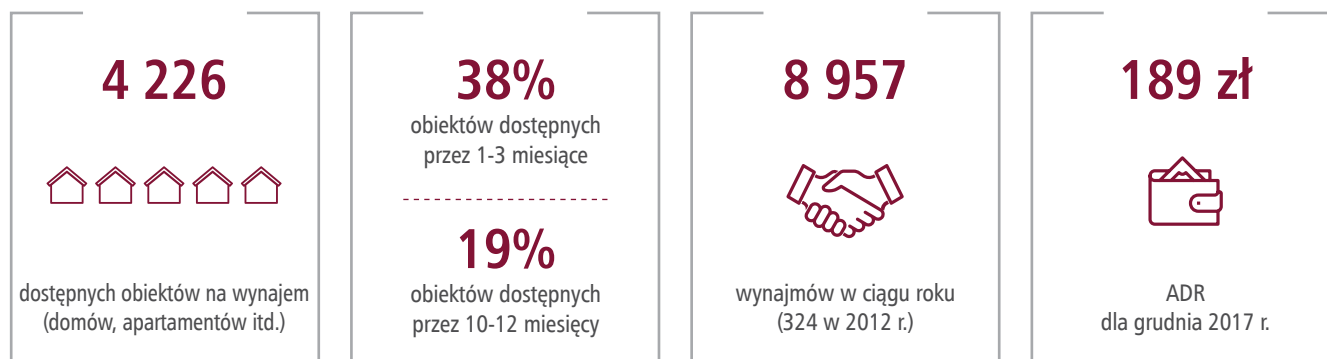
Źródło^{3, 4, 5, 6}

Źródło^{2, 7}

Wybrane informacje na temat bazy noclegowej

Wynajem obiektów przez Airbnb⁸

↑ **9,2%**

wzrost średniego ADR pokoi hotelowych
(średniej stawki za pokój)*

*dane za 12 miesięcy (07.2016-06.2017)

↑ **11,7%**

wzrost RevPAR pokoi hotelowych
(przychodu na dostępny pokój)*

*dane za 12 miesięcy (07.2016-06.2017)

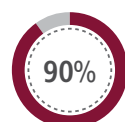

Stosunek liczby hoteli sieciowych do niesieciowych wynosi w Warszawie pół na pół, w przeliczeniu na pokoje – trzy czwarte¹⁰

Źródło⁹

93% turystów odwiedzających Warszawę
nocuje w granicach miasta¹¹

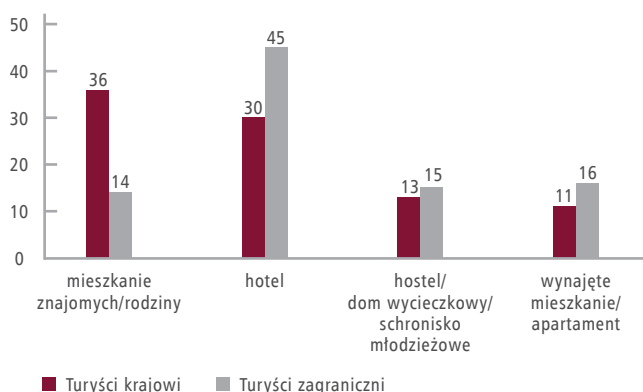

turystów dobrze ocenia bazę noclegową*

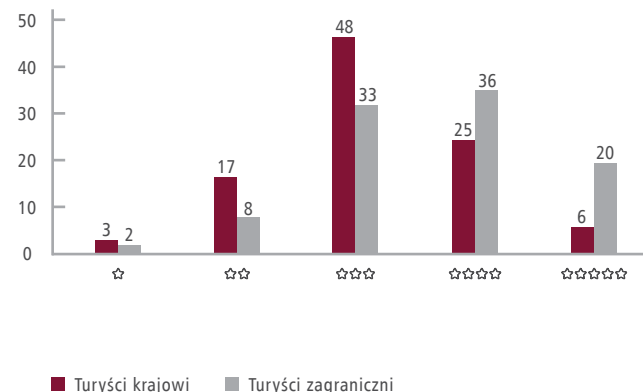
*osoby, które korzystały z tego rodzaju usługi

Źródło¹¹

Główne formy zakwaterowania turystów (%)¹¹

Standard hoteli, z których korzystali turyści (%)¹¹

World Travel Awards¹²

Nagrody przyznawane na podstawie głosowania przeprowadzanego wśród konsumentów i managerów z branży turystycznej

Poland's Leading Hotel 2017 – InterContinental Warszawa

Poland's Leading Business Hotel 2017 – Hilton Warsaw Hotel & Convention Centre

Poland's Leading Conference Hotel 2017 – Hilton Warsaw Hotel & Convention Centre

Poland's Leading Hotel Suite 2017 – Apartament Prezydencki w Hilton Warsaw Hotel & Convention Centre

2017 Travellers' Choice serwisu Tripadvisor¹³

w kategorii „Hotele Luksusowe - Polska” – 8 z 25 najlepszych polskich hoteli luksusowych znajduje się w Warszawie (w tym 4 w pierwszej piątce)

HolidayCheck Award 2017¹⁴

2 z 7 nagrodzonych polskich obiektów to hotele warszawskie

Złota lista „Uwielbiany przez gości 2017” serwisu Hotels.com¹⁵

9 warszawskich hoteli wśród 2 500 najlepszych hoteli na świecie

4. ATRAKCJE TURYSTYCZNE

Obiekty turystyczne – frekwencja* i wybrane wydarzenia

Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie^{1, 2, 3, 4}

3 000 000

Muzeum z tytułem „Lidera Dostępności” promującym rozwiązania dla seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami. Nagroda została przyznana za obiekt zabytkowy bez barier – Starą Oranżerię z Teatrem Królewskim i forminią.

Iluminacje Alei Chińskiej i Ogrodu Chińskiego, zwiedzanie obiektów Muzeum szlakiem chińskiej sztuki, orientalne koncerty – te i inne atrakcje czekały na odwiedzających Łazienki Królewskie w ramach szóstej edycji Festiwalu Światła.

Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie^{5, 6, 7, 8}

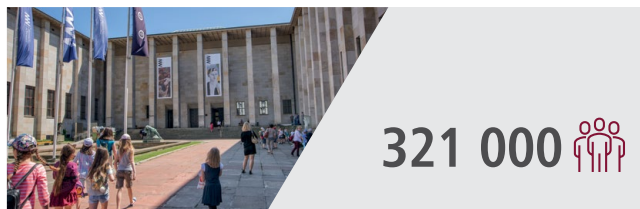

3 280 000

Cykliczna wystawa plenerowa „Królewski Ogród Światła”, która rozświetla ogród pałacowy tysiącami kolorowych diod, otrzymała wyróżnienie Polskiej Organizacji Turystycznej w konkursie na Najlepszy Produkt Turystyczny w Polsce.

W Muzeum otwarto dwa Gabinety Starożytności z dziełami sztuki zgromadzonymi przez wybitnego archeologa i kolekcjonera, Stanisława Kostkę Potockiego. Ekspozycja zawiera m.in. głowę Ozyrysa – fragment egipskiej rzeźby.

Muzeum Narodowe w Warszawie^{9, 10, 11, 12}

321 000

Zainaugurowano Galerię Wzornictwa Polskiego, prezentującą dorobek polskich projektantów od początku XX wieku po czasy współczesne. Można tam obejrzeć zarówno seryjne wyroby, jak i projekty i prototypy, które nigdy nie trafiły do masowej produkcji.

Ponad 400 eksponatów – w tym meble, porcelanę, biżuterię i bibeloty – zaprezentowano na wystawie czasowej „Biedermeier”. To pierwsza w Polsce tak obszerna ekspozycja pokazująca styl życia środkowoeuropejskich mieszczan w XIX wieku.

Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum^{13, 14, 15}

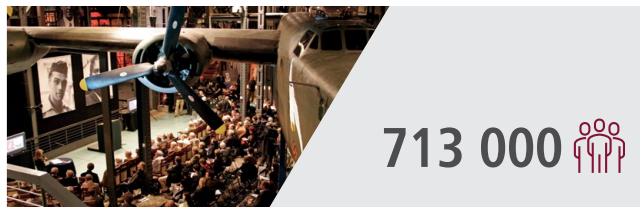

681 000

Muzeum rozpoczęło odtwarzanie Ogrodu Dolnego w oparciu o przedwojenną koncepcję architektoniczną, łączącą współczesność z duchem baroku. Inwestycja ta jeszcze bardziej przybliży położony na skarpie wisłańskiej Zamek do rzeki.

Ponad 150 wyrobów z najstarszych polskich manufaktur porcelany można było podziwiać na wystawie czasowej „Polskie białe złoto. Porcelana z Korca i Baranówki z kolekcji Andrzeja Wasilewskiego”.

Muzeum Powstania Warszawskiego^{16, 17, 18, 19}

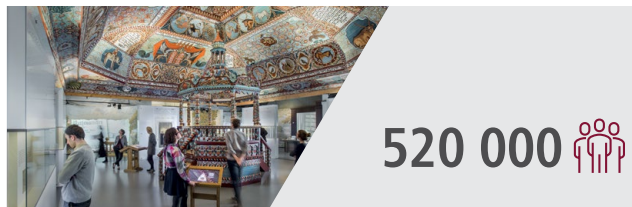

713 000

Z okazji 73. rocznicy Powstania Warszawskiego Muzeum, we współpracy z Warszawską Szkołą Filmową, przygotowało spoty: „Szpital” i „Kamienica”. Mają one zachęcić do okazywania szacunku wobec Powstańców oraz pielęgnowania pamięci o bohaterskim zrywie.

Muzeum po raz trzeci zorganizowało wystawę plenerową „Zachowajmy ich w pamięci”, upamiętniającą cywilne ofiary Powstania Warszawskiego. Ekspozycja składała się z 96 białych bryl z nazwiskami blisko 60 000 warszawiaków.

Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN^{20, 21, 22}

520 000

Muzeum otrzymało nagrodę Europa Nostra za realizację programu edukacyjnego „Żydowskie dziedzictwo kulturowe”. To najwyższe wyróżnienie w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego w Europie.

Niemal 45 000 osób odwiedziło wystawę czasową „Krew. Łączy i dzieli”, podejmującą temat krwi w kontekście kultury żydowskiej. Można było podziwiać m.in. pracę Anisha Kapoora, uznawanego obecnie za jednego z najwybitniejszych artystów na świecie.

*dane przybliżone bądź wynikające z zaokrąglenia do tysięcy

Muzeum Fryderyka Chopina w Warszawie^{23, 24, 25, 26}

107 000

Dwa nowe cenne rękopisy Chopina w kolekcji Muzeum – zakupiony podczas aukcji w Londynie fragment Ballady g-moll op. 23 i rękopis pieśni „Wiosna” op. 74 nr 2 wykonany dla malarza Teofila Kwiatkowskiego, autora kilku portretów kompozytora.

Otwarcie wystawy czasowej „Opera Chopina – Fryderyk w Teatrze Narodowym”, poświęconej wyjątkowej pasji kompozytora – operze. Ekspozycji towarzyszyła bogata oferta edukacyjna zarówno dla dzieci, jak i dorosłych.

Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski^{31, 32, 33}

181 000

Otwarcie wystawy czasowej „Późna polskość. Formy narodowej tożsamości po 1989 roku”. To ponad 100 prac i projektów kilkudziesięciu współczesnych twórców sztuk wizualnych, kina i teatru.

Prace 33 artystów z całego świata zaprezentowano na wystawie czasowej „Utrata równowagi”, poszukującej innych stanów świadomości oraz angażującej publiczność do konfrontacji z jej własnymi przekonaniami.

Centrum Nauki Kopernik^{37, 38, 39, 40, 41}

1 145 000

Animowany film „Halo Ziemia”, stworzony w technologii *fulldome* przez planetarium CNK, otrzymał główne nagrody na festiwalu filmów planetaryjnych w Brnie oraz na festiwalu w portugalskim Espinho.

Otwarcie wystawy czasowej „Powietrze – więcej niż nic”. To 45 interaktywnych eksponatów, pomagających odwiedzającym odkryć i docenić właściwości powietrza, bez którego nie byłoby życia na Ziemi.

Pałac Kultury i Nauki w Warszawie^{47, 48, 49}

639 000**

Jubileuszowe 25. Międzynarodowe Targi Turystyczne TT Warsaw w PKiN. Jedno z najważniejszych wydarzeń turystycznych w Europie Środkowo-Wschodniej zgromadziło wystawców z ponad 50 krajów.

Ponad 120 prac zaprezentowano na wystawie czasowej „Dali kontra Warhol – sztuka, muzyka, film”, której tematem były pieniądze, sława i splendor. To światowa premiera ekspozycji o ikonie pop-artu i najsłynniejszym surrealiście.

**liczba odwiedzających Taras Widokowy na XXX piętrze PKiN

Muzeum Wojska Polskiego^{27, 28, 29, 30}

326 000

Otwarcie wystawy czasowej „Józef Piłsudski. 150. rocznica urodzin”, przedstawiającej pamiątki po Marszałku. Prezentowała m.in. szablę z czasów, gdy Piłsudski pełnił funkcję Komendanta I Brygady Legionów Polskich oraz niezrealizowany do dziś projekt pokrywy sarkofagu.

Zaprezentowano nowo zakupioną kolekcję militariów polskich, składającą się z ponad 1 800 eksponatów, m.in. czapki-maciejówki marszałka Piłsudskiego, kilkaset kompletów umundurowania oraz ponad 400 odznak wojskowych.

Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki^{34, 35, 36}

122 000

Pierwsza w Polsce wystawa retrospektywna Marii Lassnig – jednej z najbardziej oryginalnych malarek XX wieku. To kilkadziesiąt wielkoformatowych obrazów będących odzwierciedleniem jej fascynacji ludzkim ciałem i sztuką autoportretu.

80 prac uznanego amerykańskiego fotografa na wystawie „Gordon Parks: Aparat to moja broń”, przybliżającej m.in. historię XX wieku i pokazującej determinację, z jaką autor walczył o równość społeczną.

PGE Narodowy^{42, 43, 44, 45, 46}

2 119 000

Ponad 60 000 kibiców na trybunach PGE Narodowego podczas ceremonii otwarcia i meczu inauguracyjnego 30. Mistrzostw Europy w Piłce Siatkowej Mężczyzn – LOTTO EUROVOLLEY POLAND 2017. W spotkaniu zmierzyły się reprezentacje Polski i Serbii.

Koncerty światowych gwiazd muzyki rozrywkowej – na stadionie wystąpiły cieszące się ogromną popularnością zespoły Depeche Mode oraz Coldplay. Obie grupy zagrały na PGE Narodowym już po raz drugi.

Miejski Ogród Zoologiczny w Warszawie^{50, 51, 52, 53}

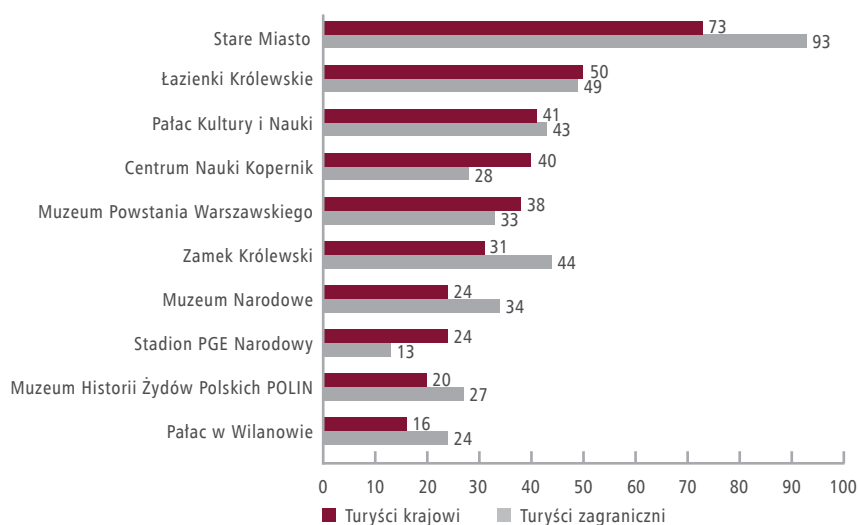
787 000

Po kilku latach przerwy do Warszawskiego Zoo wróciły pantery śnieżne. Otwarcie jednego z najnowocześniejszych w Europie wybiegów dla tego drapieżnego kota wpisuje się w misję ochrony zagrożonych gatunków zwierząt.

Polska premiera filmu „Azyl”, opowiadającego historię dyrektora ogrodu – Jana Żabińskiego (Johan Heldenbergh) i jego żony Antoniny (Jessica Chastain), którzy podczas II wojny światowej uratowali kilkuset Żydów, ukrywając ich na terenie Warszawskiego Zoo.

Atrakcje turystyczne w oczach turystów i ekspertów

Główne obiekty i atrakcje odwiedzane przez turystów w Warszawie (%)⁵⁴

Siedziba główna **Muzeum Warszawy** ponownie otwarta dla odwiedzających. Trwający kilka lat remont objął m.in. modernizację i digitalizację 11 zabytkowych kamienic muzeum oraz realizację nowej wystawy „Rzeczy warszawskie”.⁵⁵

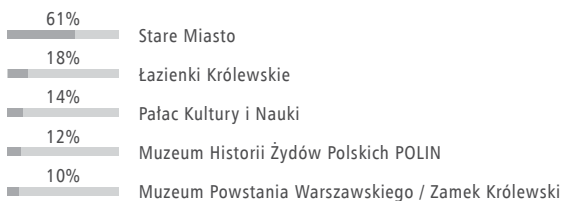
Największe atrakcje turystyczne w Warszawie w opinii turystów (top 5)*

Turyści krajowi

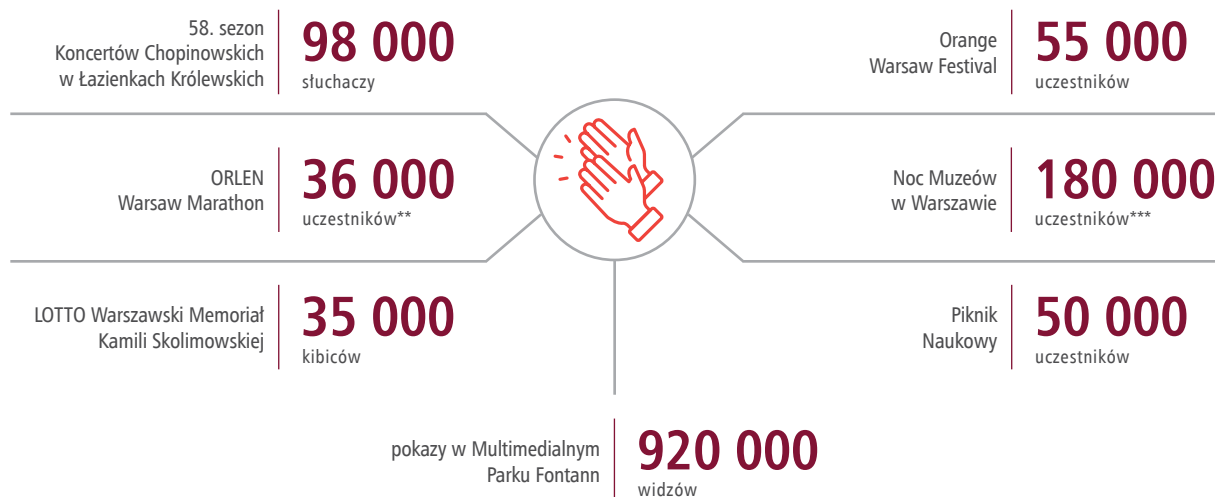

Turyści zagraniczni

*podane odsetki przekraczają sumę 100%, ponieważ badani mogli wskazać więcej niż jedno miejsce
Źródło⁵⁴

Wybrane wydarzenia – frekwencja*

*dane przybliżone bądź wynikające z zaokrągleń do tysięcy

**uczestnicy maratonu oraz imprez towarzyszących

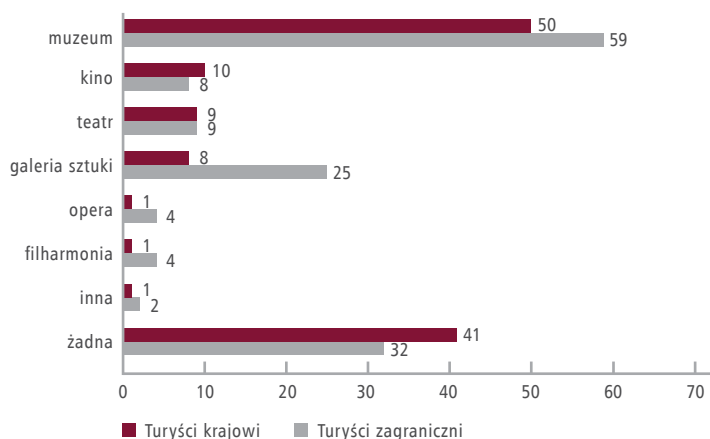
***dane z ok. 85% instytucji biorących udział w wydarzeniu

Źródło^{37, 56, 57, 58, 59, 60}

11% turystów podczas pobytu w Warszawie wzięło udział w wydarzeniu takim jak koncert, festiwal, festyn, impreza sportowa⁵⁴

Instytucje kulturalne – korzystanie przez turystów podczas pobytu w Warszawie (%)*

Certyfikat Polskiej Organizacji Turystycznej w konkursie na **Najlepszy Produkt Turystyczny w Polsce** otrzymało:⁶¹

- Centrum Nauki Kopernik w Warszawie

Certyfikaty za **Najlepsze Produkty Turystyczne Województwa Mazowieckiego 2017** otrzymały:⁶²

- Centrum Nauki Kopernik
- Królewski Ogród Światła w ogrodach Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie
- Projekt Zimowy Narodowy

*podane odsetki przekraczają sumę 100%, ponieważ badani mogli wskazać więcej niż jedno miejsce

Źródło⁵⁴

Wybrane instytucje kultury – frekwencja*

Teatr Wielki
- Opera Narodowa

294 000
widzów

Teatr Narodowy
w Warszawie

88 000
widzów

Filharmonia Narodowa
w Warszawie

117 000
słuchaczy

Teatr Muzyczny
ROMA

219 000
widzów

*dane przybliżone bądź wynikające z zaokrągleń do tysięcy

Źródło^{63, 64, 65, 66}

Warszawska Praga na 4. miejscu w rankingu „**najfajniejszych dzielnic w Europie**” opracowanym przez Business Insider. Wyprzedziła dzielnice takich miast jak Rzym, Paryż czy Barcelona. Autorzy zestawienia docenili m.in. praskie alternatywne teatry i klubokawiarnie oraz artystyczne galerie.⁶⁷

Warszawska Praga oraz Plac Zbawiciela to według portalu podróżniczego Skyscanner jedno z **najbardziej hipsterskich miejsc** na świecie.⁶⁸

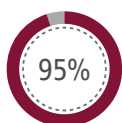

Warszawa w międzynarodowym gronie miast z **najatrakcyjniejszym życiem nocnym**. Stolica zajęła 9. miejsce w rankingu serwisu Hostelworld i wyprzedziła takie światowe metropolie jak Nowy Jork, Londyn i Paryż.⁶⁹

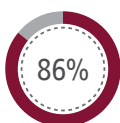

1. miejsce Warszawy wśród polskich powiatów i miast na prawach powiatu pod względem wartości:⁷⁰

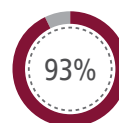
- **wskaźnika atrakcyjności turystycznej (WAT)** przed Krakowem, powiatem nowosądeckim i tatrzańskim
- **wskaźnika atrakcyjności kulturowej (WAK)** przed Krakowem, Wrocławiem i Gdańskiem

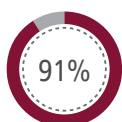
turystów dobrze ocenia ofertę kulturalną*

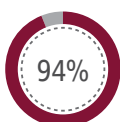
turystów dobrze ocenia ofertę rekreacyjną i sportową*

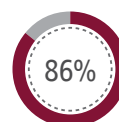
turystów dobrze ocenia bazę gastronomiczną*

turystów dobrze ocenia ofertę rozrywkową (kluby, dyskoteki, puby)*

turystów dobrze ocenia ofertę sklepów i centrów handlowych*

turystów dobrze ocenia obsługę w punktach informacji turystycznej*

*osoby, które korzystały z tego rodzaju usługi

Źródło⁵⁴

550. rocznica pierwszego wolnego flisu na Wiśle stała się inspiracją dla ustanowienia roku 2017 Rokiem Rzeki Wisły.¹

W ramach obchodów, przy wsparciu m.st. Warszawy, zrealizowano ponad 60 projektów, których łączna wartość przekroczyła 1 000 000 złotych. Nad Wisłą odbyło się wiele wydarzeń sportowych, kulturalnych i edukacyjnych, w tym:^{2, 3}

rejsy i spływy
kajakowe

warsztaty plenerowe
(np. sztuknicze, przyrodnicze,
edukacyjne, artystyczne)

projekcje filmów
w kinie plenerowym

pokazy
teatralne

spacery
przyrodnicze

zawody biegowe
i rowerowe

nauka pływania
na wakeboardzie

animacje i zabawy
dla najmłodszych

Wydarzenia te miały:²

- zachęcić mieszkańców i turystów do aktywności nad Wisłą
- promować dobre praktyki nad rzeką
- podnosić świadomość ekologiczną oraz budować poczucie odpowiedzialności za czystą przestrzeń
- uczyć zasad bezpieczeństwa nad rzeką

W Roku Rzeki Wisły odbyły się także dwa duże wydarzenia cykliczne:

Wianki nad Wisłą^{4, 5}

Wydarzenie inspirowane słowiańską tradycją świętowania Nocy Kupały, czyli najkrótszej nocy w roku.

Podczas Wianków mieszkańcy i turyści mogli spędzić kreatywny i relaksujący dzień w świętojańskim miasteczku, a wieczorem obejrzeć koncert gwiazd muzyki rozrywkowej oraz pokaz sztucznych ogni.

Tegoroczne Wianki to także dziesiątki atrakcji na wodzie, w tym:

- rejsy tradycyjnymi łodziami po Wiśle
 - zwiedzanie e-barki – nowo otwartego pływającego centrum promocji i informacji o Wiśle
- pokazy jazdy na nartach wodnych i wakeboardzie
- zawody wioślarzy na tradycyjnych łodziach – hamburkach

Święto Wisły⁶

Impreza plenerowa popularyzująca aktywności nad Wisłą.

Jubileuszowa 10. edycja wydarzenia przebiegła pod hasłem **Roku Rzeki Wisły**. Zaplanowano z tej okazji wiele atrakcji, w tym:

- rejsy po Wiśle drewnianymi łodziami, katamaranami i motorówkami
- Wielką Paradę Syren i wybory syreniej miss
- pokazowe regaty w klasie Omega
- Stand Up Battle of Warsaw – pierwsze otwarte mistrzostwa Warszawy w stand up paddle na Wiśle

Kulminacyjnym punktem Święta Wisły była **parada kilkudziesięciu oświetlonych jednostek pływających**. Można ją było podziwiać m.in. z bulwarów wiślanych.

Warszawska Wisła z roku na rok cieszy się coraz większą popularnością. Rzeką oraz jej nabrzeża zostały nieformalnie nazwane „19. dzielnicą miasta”.⁷

Dzielnica Wisła to m.in.:

28-kilometrowy

odcinek rzeki – obszar chroniony Natura 2000

8

naturalnych miejskich plaż

6 km

dróg pieszych wzdłuż bulwarów wiślanych, w tym 1,8 km wzdłuż zmodernizowanej promenady

34 km

Nadwiślańskiego Szlaku Rowerowego

ok. 70

miejsz cumowniczych w Porcie Czerniakowskim

Źródło⁸

Warszawiacy pokochali Wisłę!

82%

mieszkańców było nad Wisłą w ciągu ostatnich 6 miesięcy* (aż 92% w grupie wiekowej 25-40 lat)

93%

mieszkańców pozytywnie ocenia zmiany, jakie zaszły nad Wisłą w ciągu ostatnich 10 lat

62%

mieszkańców w wieku 18-40 lat odwiedziło plażę Poniatówkę w ciągu ostatniego roku*

71%

mieszkańców pozytywnie ocenia wyposażenie miejskich plaż

92%

mieszkańców pozytywnie ocenia modernizację bulwarów wiślanych

*badanie przeprowadzono w dniach 16-21 listopada 2017 r.

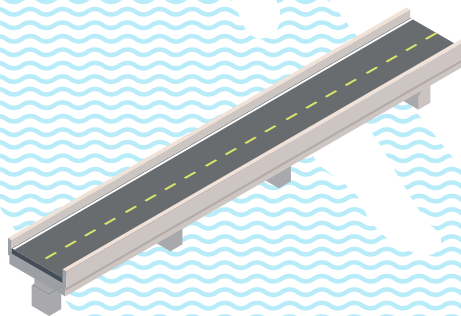
Źródło⁹

Co nowego nad Wisłą

Krasnal Życzliwiek Podróżnik został **honorowym mieszkańcem Dzielnicy Wisła**. Życzliwiek pochodzi z Wrocławia, słynącego z figurek krasnali ustawionych na terenie miasta. Przybył do Warszawy, by świętować z warszawiakami Rok Rzeki Wisły. Można go spotkać na bulwarach wiślanych na wysokości Starego Miasta.¹⁰

Na moście Świętokrzyskim rozbłysnął **neon Dzielnicy Wisła**. Jego wygląd nawiązuje do motywu papierowej łódeczki, a konstrukcja została wykonana tradycyjnymi rzemieślniczymi metodami.¹¹

105 000!

Tyle osób odwiedziło otwarte w marcu **Muzeum nad Wisłą** – filię Muzeum Sztuki Nowoczesnej na bulwarach wiślanych. To unikalna przestrzeń działań kulturalnych i edukacyjnych nad rzeką.^{12, 13}

1 200 metrów!

Taką długość ma oddany w lecie fragment **bulwarów wiślanych**. Na zmodernizowanej promenadzie znajdują się m.in. dwa amfiteatry, fontanna, trampoliny, plaża z wiklinowymi koszami oraz pawilony gastronomiczne i wystawiennicze. Przy nabrzeżu mogą cumować statki, a schodki tuż nad wodą są idealnym miejscem na chwilę relaksu. Na bulwarach pojawiło się także dużo zieleni.^{14, 15}

Nie zgubimy się nad Wisłą!

Dzielnica Wisła wzbogaciła się o Wiślany System Informacji. Specjalne słupki, tablice, mapy, przystanki komunikacji wodnej oraz nośniki informacji dla wodniaków ułatwią mieszkańcom i turystom przemieszczanie się brzegiem rzeki oraz korzystanie z wiślanych atrakcji.^{16, 17}

Wisła w Google Street View

Wisła pierwszą rzeką w Europie, którą można odbyć wirtualny spływ, by obejrzeć przybrzeżne warszawskie zabytki i rezerwaty z perspektywy łodzi rybackiej.^{18, 19}

W pobliżu mostu Świętokrzyskiego stanęła **ścianka wspinaczkowa**, przeznaczona zarówno dla dzieci i początkujących wspinaczy, jak i zawodowców. Projekt został zrealizowany z inicjatywy mieszkańców w ramach budżetu partycypacyjnego.²⁰

Na warszawskiej plaży Poniatówce uruchomiono letnią **strefę rekreacyjną**. To trzy boiska do siatkówki plażowej, drążki i poręcze do street workoutu oraz rozkładane boiska do plażowej piłki nożnej i ręcznej. Obok boisk stanęły trybuny na 200 osób i wypożyczalnia sprzętu sportowego. A wszystko to bezpłatnie!²¹

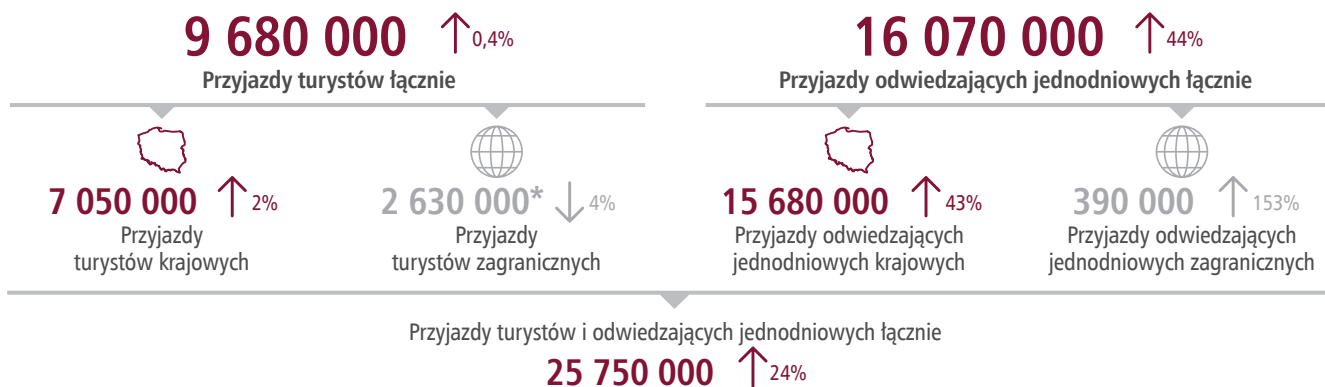

6. CHARAKTERYSTYKA RUCHU TURYSTYCZNEGO

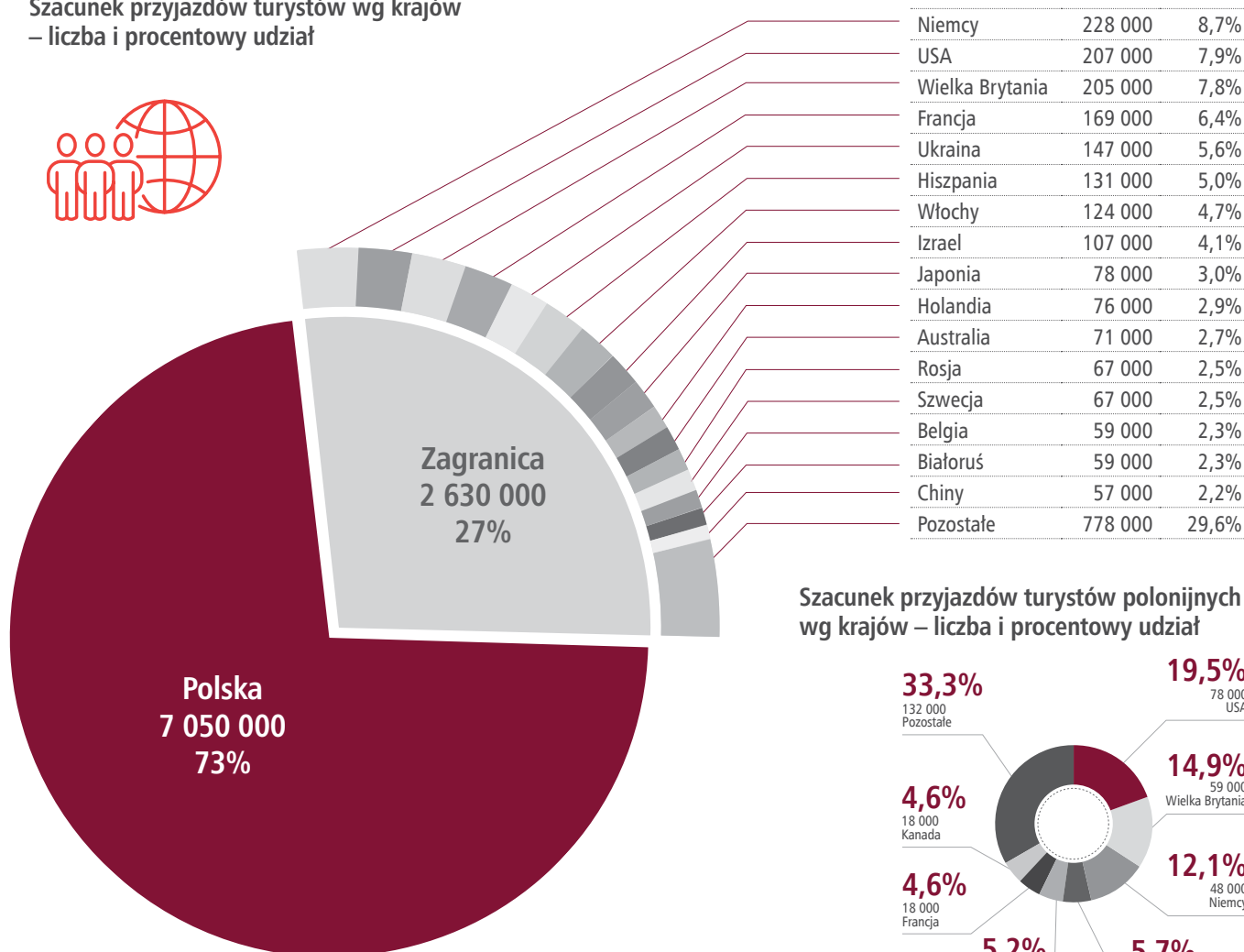
Szacunek wielkości ruchu turystycznego¹

Szacunek przyjazdów turystów i odwiedzających jednostniowych – liczba i procentowa zmiana w stosunku do 2016 r.

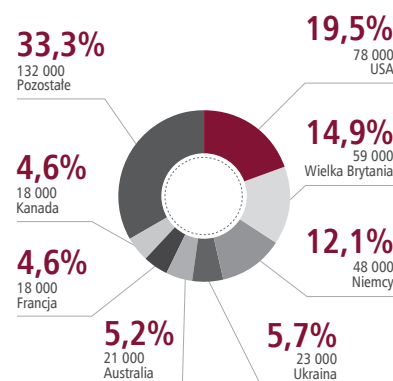

*odnotowano wzrost o 4% przyjazdów turystów korzystających z turystycznej bazy noclegowej objętej sprawozdawczością GUS; spadek nastąpił tylko w zakresie przyjazdów turystów korzystających z innych form zakwaterowania – głównie u rodziny/znajomych

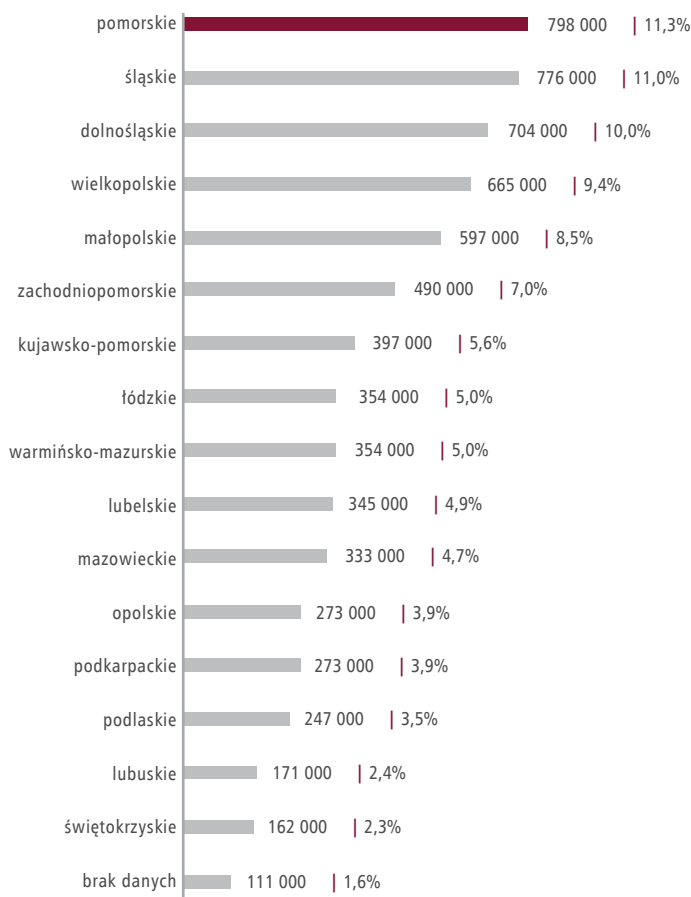
Szacunek przyjazdów turystów wg krajów – liczba i procentowy udział

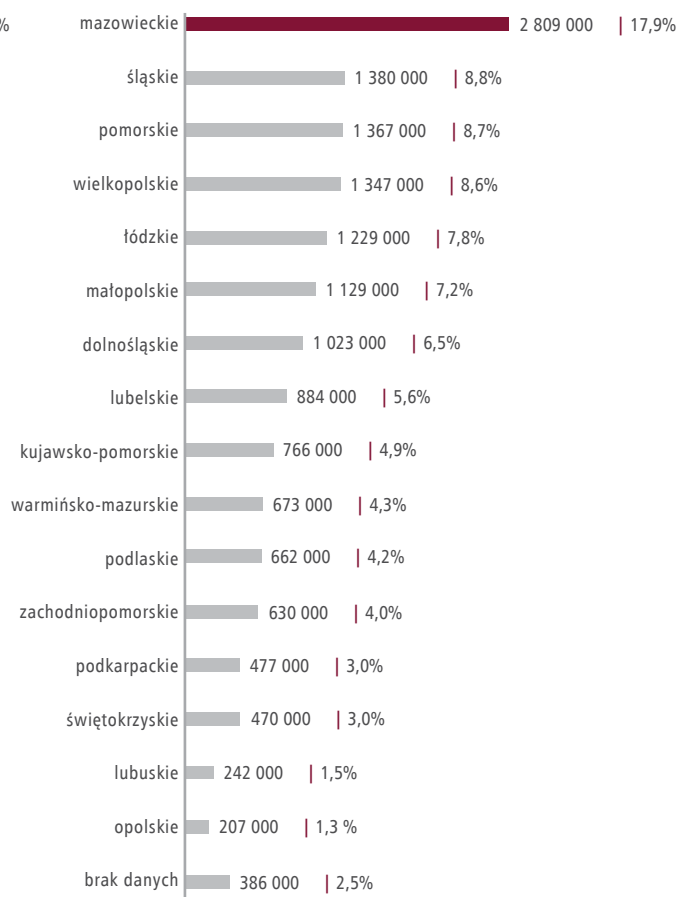
Szacunek przyjazdów turystów polonijnych wg krajów – liczba i procentowy udział

Szacunek przyjazdów turystów krajowych wg województw – liczba i procentowy udział

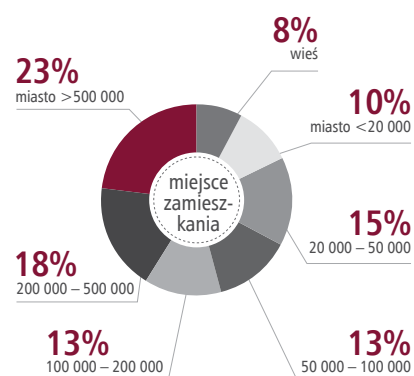
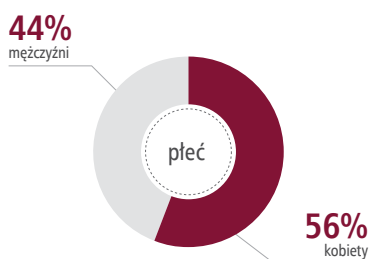
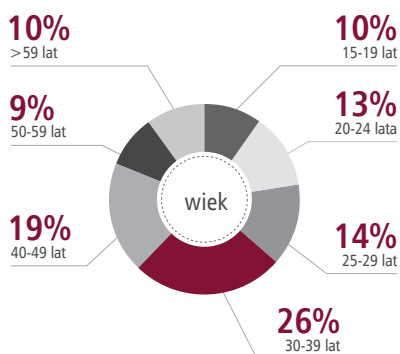

Szacunek przyjazdów odwiedzających jednostki krajowych wg województw – liczba i procentowy udział

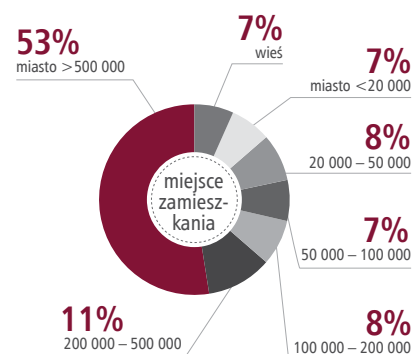
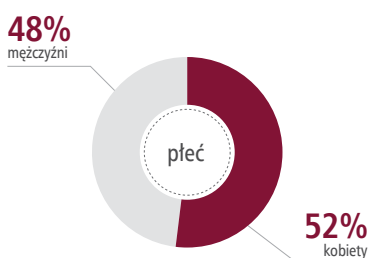
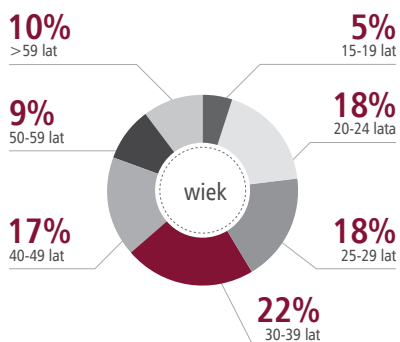

Profil turystów odwiedzających Warszawę

Turyści krajowi²

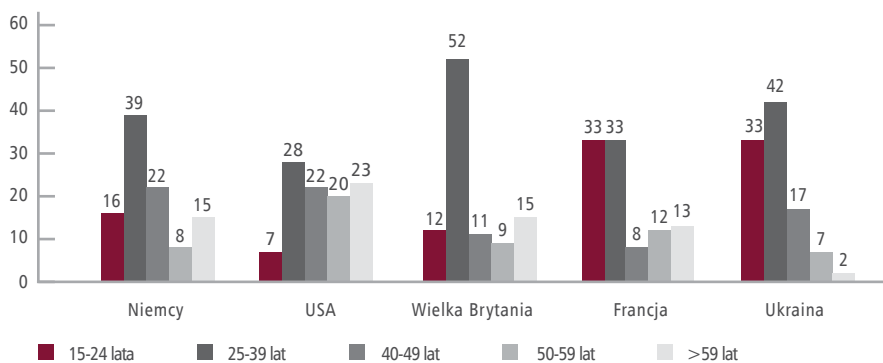

Turyści zagraniczni²

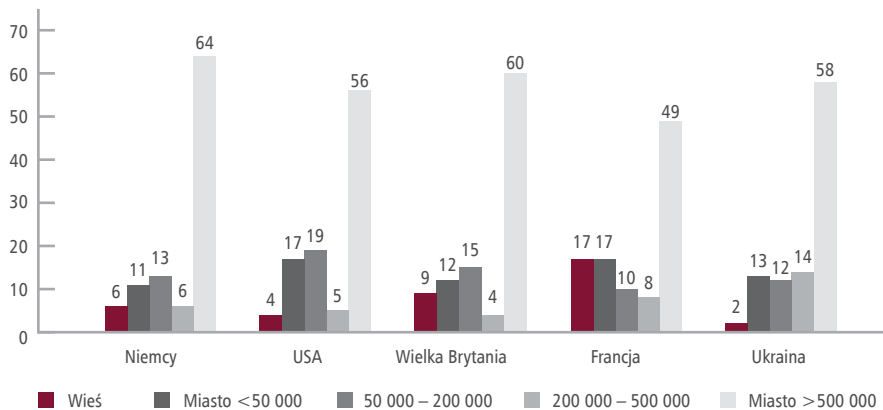

Turyści zagraniczni – główne nacje³

W podziale na grupy wiekowe (%)

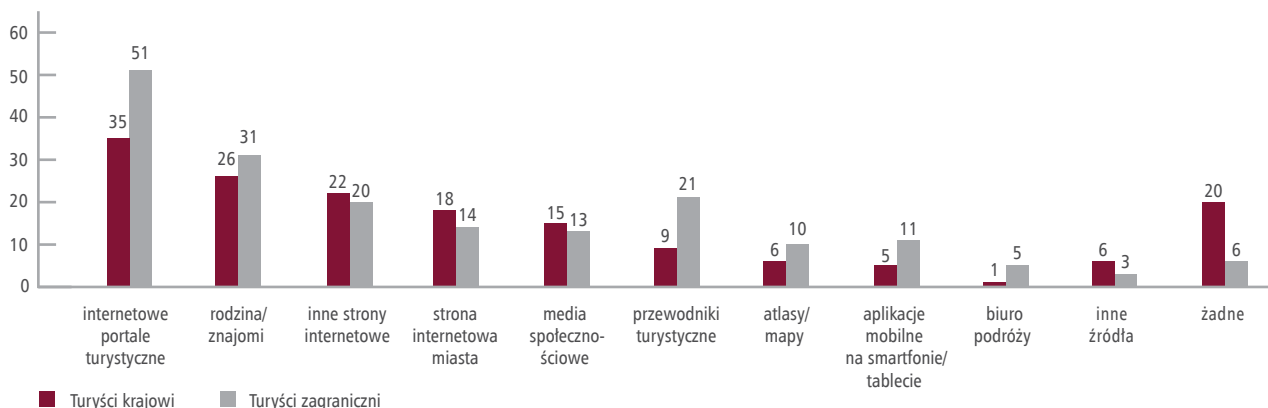

W podziale na miejsce zamieszkania (%)

Charakterystyka pobytu turystów w Warszawie

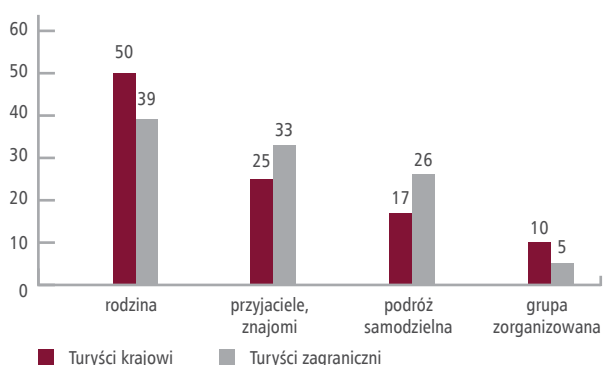
Źródła informacji o Warszawie (%)*

*podane odsetki przekraczają sumę 100%, ponieważ badani mogli wskazać więcej niż jedno źródło

Źródło²

Towarzystwo w podróży do Warszawy (%)*

*podane odsetki przekraczają sumę 100%, ponieważ badani mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Źródło²

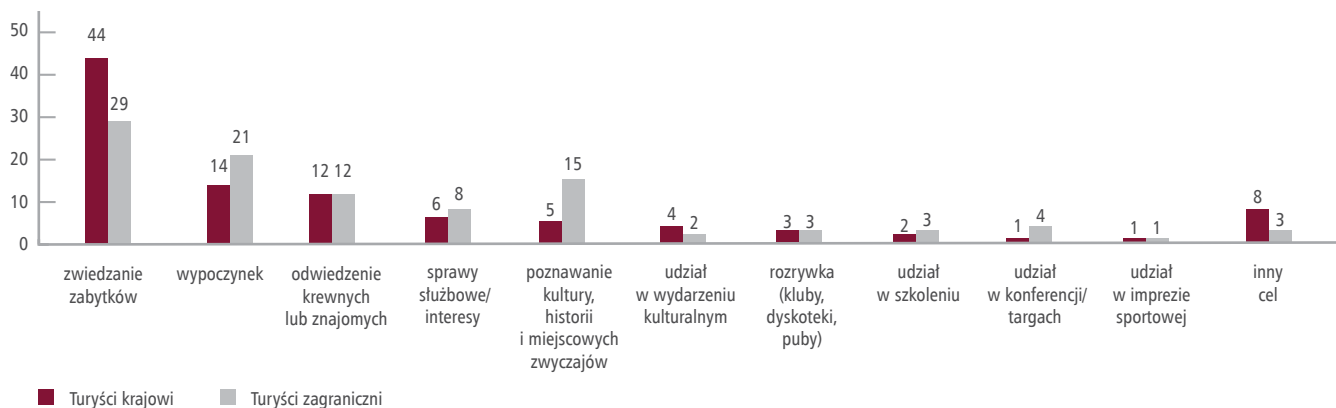

81% turystów organizuje swój przyjazd do Warszawy we własnym zakresie, a dla 7% turystów przyjazd organizuje rodzina lub znajomi²

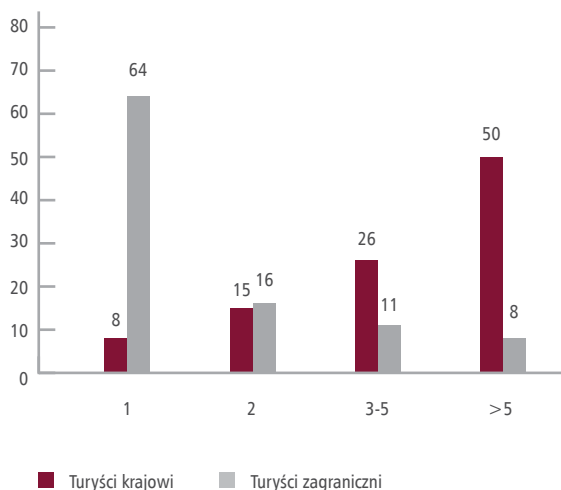

83% turystów przyjeżdża do Warszawy bezpośrednio ze swojego miejsca zamieszkania²

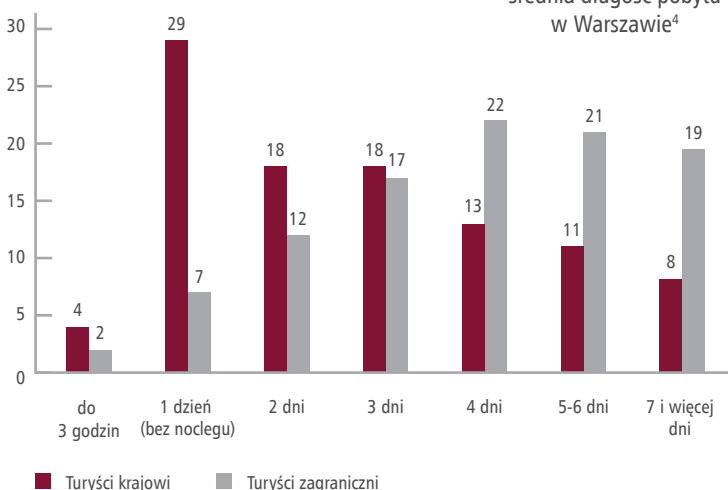
Główny cel wizyty w Warszawie (%)²

Liczba wizyt w Warszawie (%)²

Długość pobytu w Warszawie (%)³

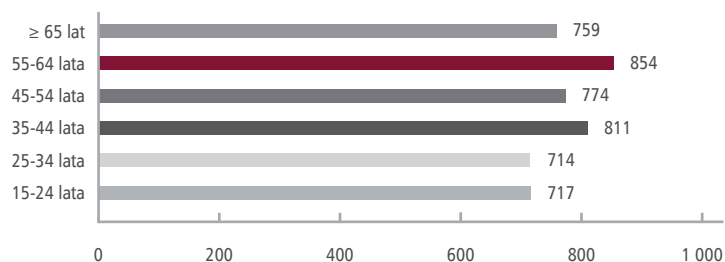

4,65
dnia

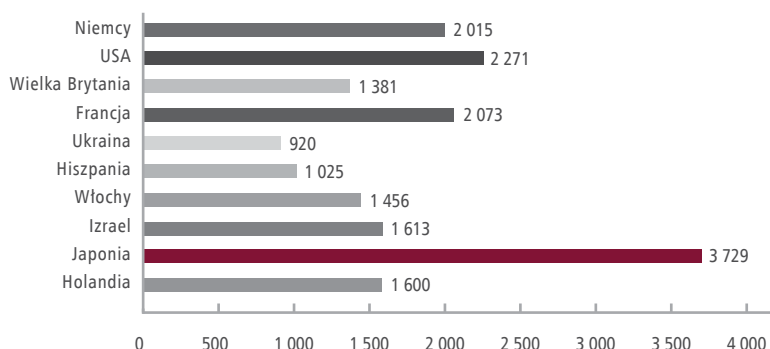
średnia długość pobytu
w Warszawie⁴

Średnia deklarowana kwota wydatków na osobę podczas pobytu w Warszawie⁴

W podziale na grupy wiekowe (zł)

W podziale na główne nacje (zł)

810 zł ↑ 71 zł

średnia deklarowana kwota
wydatków na osobę
podczas pobytu w Warszawie
i zmiana w stosunku do 2016 r.

438 zł ↑ 36 zł

turyści krajowi

1 685 zł ↑ 203 zł

turyści zagraniczni

7. PRZEMYSŁ SPOTKAŃ

Warszawa to **największe i najważniejsze miejsce spotkań** dla wydarzeń naukowych i biznesowych w Polsce. To tutaj łączą się interesy polityczne, ekonomiczne, naukowe i kulturowe całego regionu Europy Środkowo-Wschodniej. Liczne instytucje i organizacje z tych obszarów mają w stolicy swoje siedziby, w naturalny sposób gwarantując napływ idei, innowacji i kapitału.

Warszawa jest **niekwestionowanym liderem** pod względem liczby wydarzeń biznesowych i naukowych w Polsce (kongresów, konferencji, targów, wydarzeń motywacyjnych, eventów) – w 2017 r. odbyło się ich niemal 17 000.*

Wśród ponad **200 głównych obiektów konferencyjnych i eventowych** stolicy znajdują się liczne centra i hotele konferencyjne oraz takie obiekty jak muzea, teatry czy uczelnie, posiadające sale konferencyjne.

Z punktu widzenia branży spotkań Warszawa to miasto z **najlepszymi krajowymi i międzynarodowymi połączeniami lotniczymi** w Polsce oraz najlepszą bazą hotelową do celów konferencyjnych.

*dane zebrane z systemu Demand Outlook prowadzonego przez firmę Z-Factor oraz z 3 obiektów targowo-konferencyjnych i 1 obiektu na wydarzenie specjalne

Źródło¹

1. miejsce Warszawy wśród polskich powiatów i miast na prawach powiatu pod względem wartości **wskaźnika atrakcyjności biznesowo-hotelowej (WAB)**, przed Krakowem i Gdańskiem²

Warszawa w rankingu najważniejszego międzynarodowego stowarzyszenia rynku kongresowego – ICCA (International Congress and Convention Association)^{3, 4}

Warszawa wyprzedziła m.in. Pekin, Nowy Jork i Moskwę

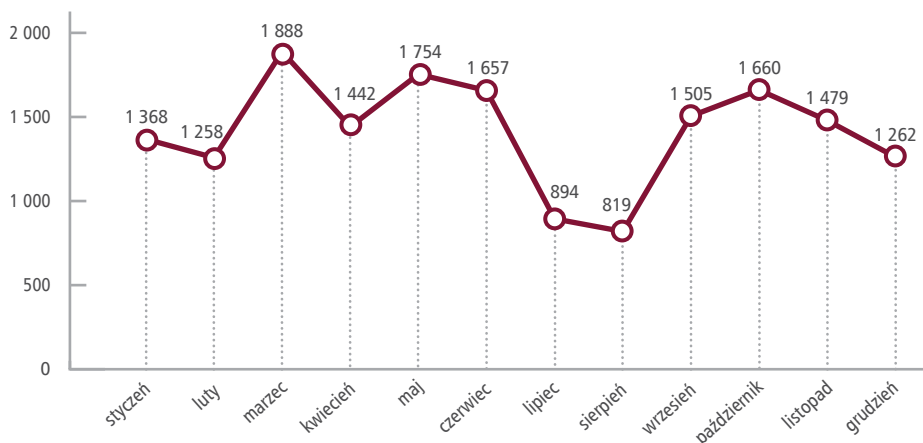
*spotkania, które odbywają się cyklicznie, skupiają minimum 50 uczestników oraz migrują pomiędzy co najmniej trzema krajami

Wielkość i charakterystyka warszawskiego rynku konferencyjnego¹

Prezentowane w dalszej części podrozdziału wykresy opierają się o dane z systemu Demand Outlook prowadzonego przez firmę Z-Factor oraz dodatkowe informacje zebrane z 3 obiektów targowo-konferencyjnych i 1 obiektu na wydarzenie specjalne.

System Demand Outlook nie obejmuje wszystkich obiektów konferencyjnych w Warszawie – informacje dotyczą przede wszystkim obiektów hotelowych, które ze względu na swój potencjał infrastrukturalny oraz ofertę są istotne z punktu widzenia rynku wydarzeń w Warszawie. Są to głównie hotele 5, 4 i 3-gwiazdkowe.

Liczba wydarzeń wg miesięcy

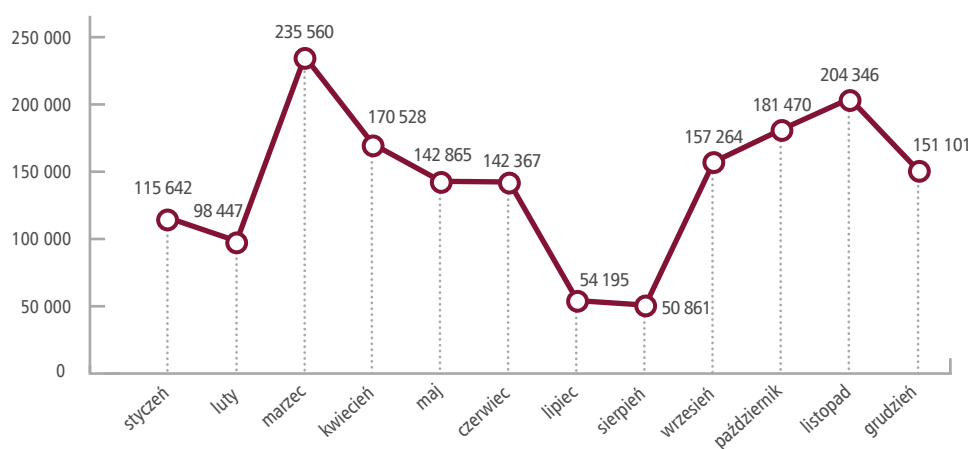
razem

16 986

46,5

średnia liczba
wydarzeń dziennie

Liczba uczestników wydarzeń wg miesięcy

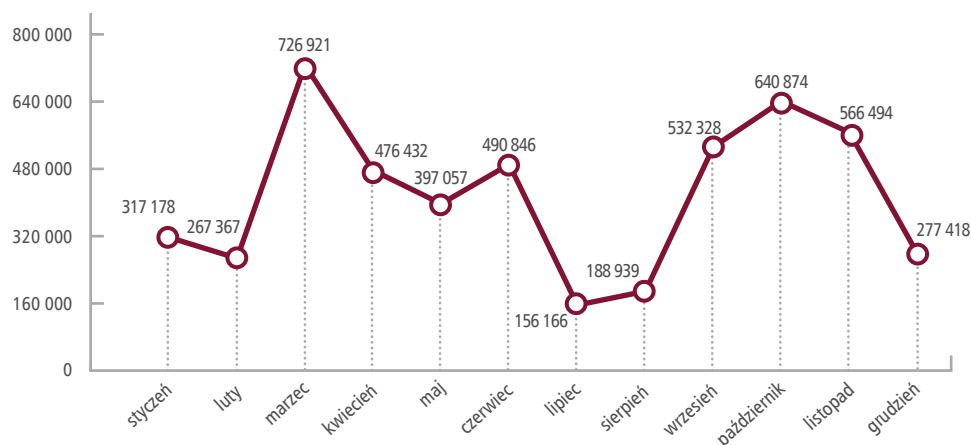
razem

1 704 646

100

średnia liczba
uczestników wydarzenia

Wykorzystana powierzchnia wg miesięcy (m²)

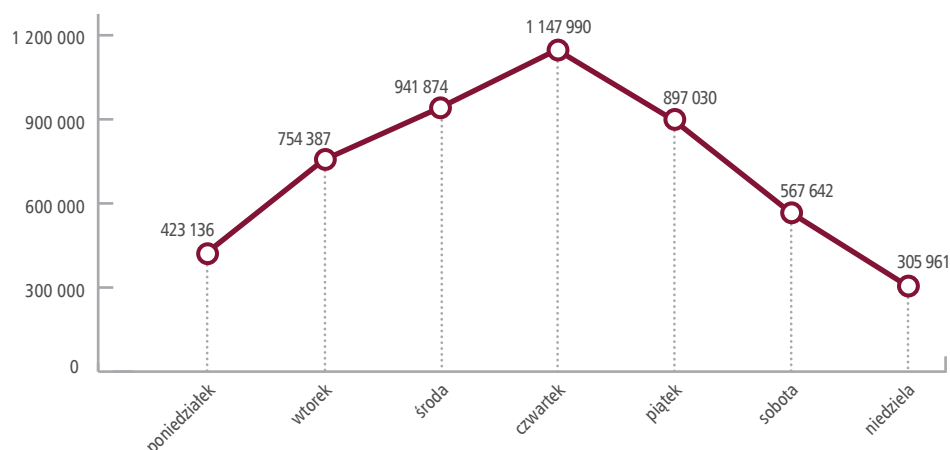
razem

5 038 020

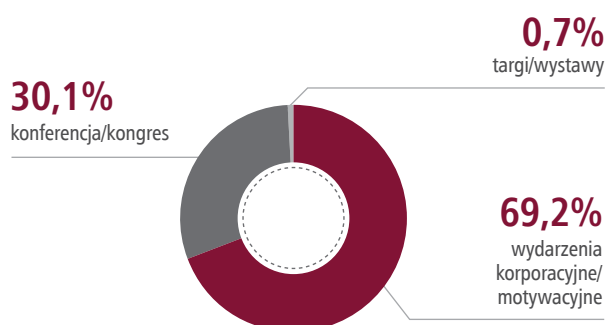
296 m²

średnia wielkość powierzchni
wykorzystanej
na jedno wydarzenie

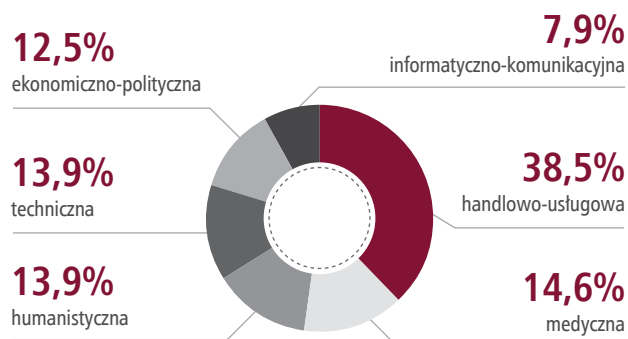
Wykorzystana powierzchnia wg dni tygodnia (m²)

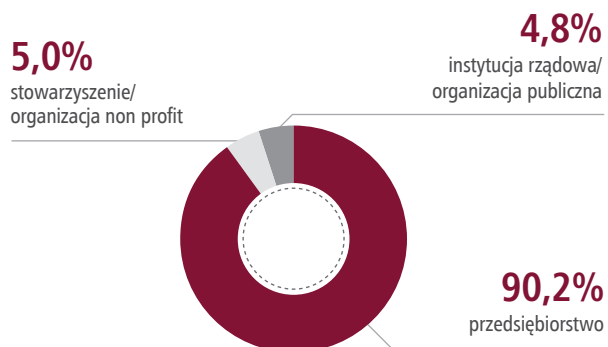
Wydarzenia wg rodzaju

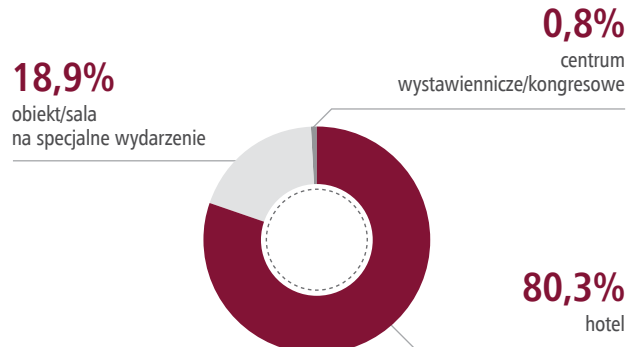
Wydarzenia wg grup tematycznych

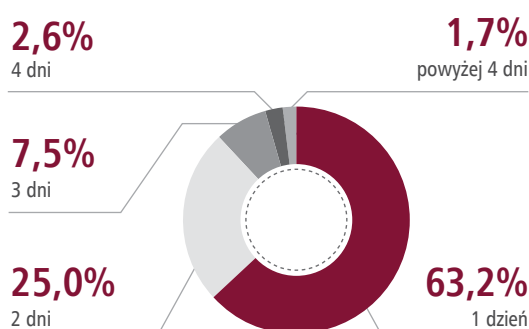
Wydarzenia wg rodzaju organizatora

Wydarzenia wg typu obiektu

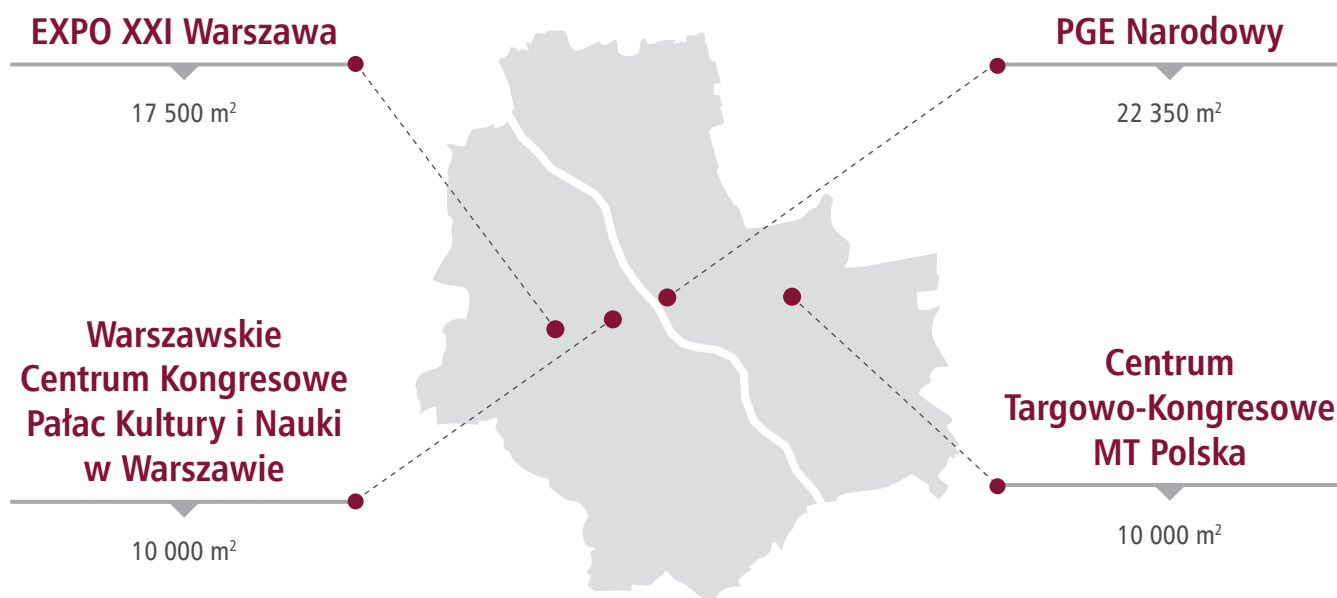

Wydarzenia wg czasu trwania

1,6 dnia
średni czas trwania wydarzenia

Powierzchnia wystawiennicza wybranych obiektów w 2017 r.⁵

Charakterystyka ruchu turystycznego – turyści biznesowi⁶

Warszawa w opinii turystów¹

*w skali od 1 do 10

Wśród szczególnie pozytywnych aspektów pobytu turyści najczęściej wymieniają:

przyjaznych ludzi

interesujące miejsca i zabytki

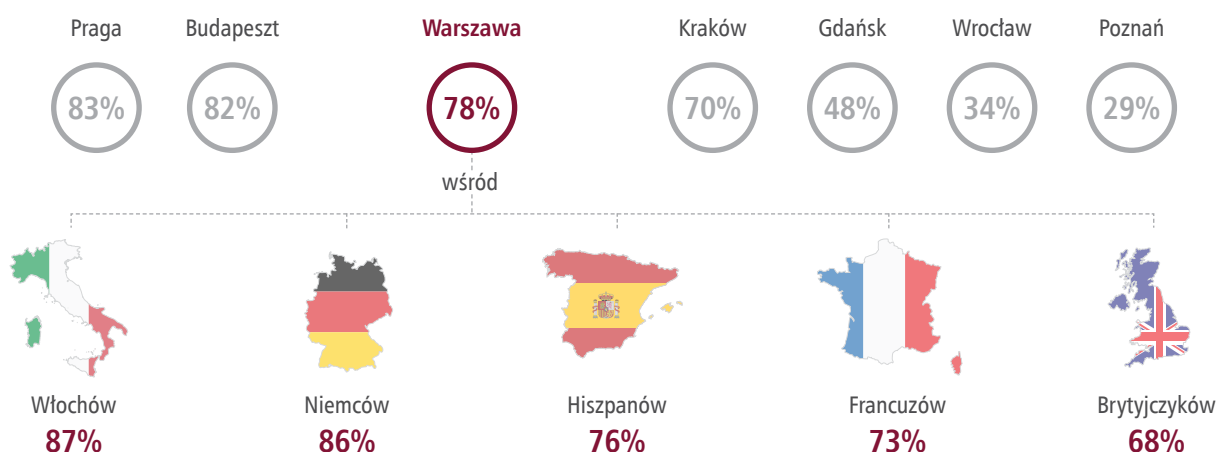

Wizerunek Warszawy wśród mieszkańców wybranych krajów europejskich*

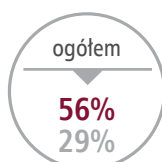
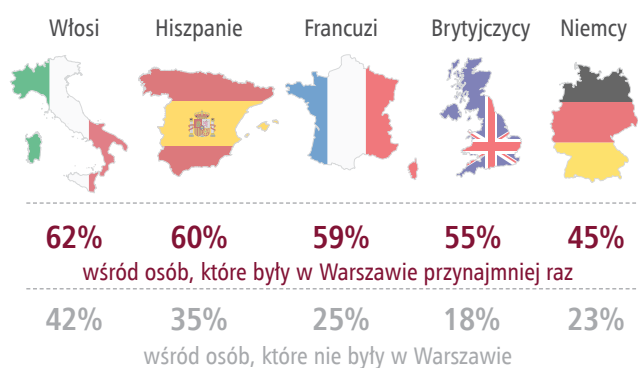
*Francji, Hiszpanii, Niemiec, Wielkiej Brytanii, Włoch

Źródło²

Znajomość Warszawy na tle wybranych miast europejskich

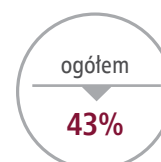
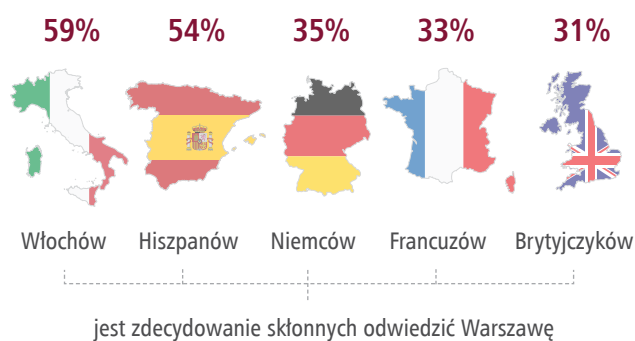

Pozytywne odczucia związane z Warszawą*

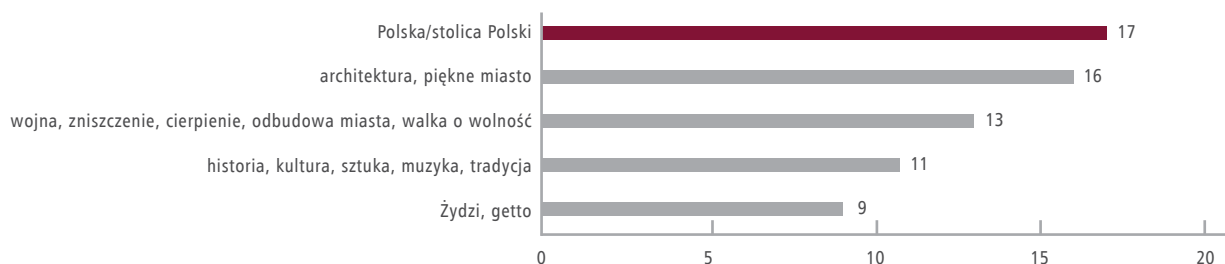
*wśród osób, które znają Warszawę choćby ze słyszenia

Skłonność do odwiedzenia Warszawy*

*wśród osób, które znają Warszawę choćby ze słyszenia

Wybrane pierwsze skojarzenia z Warszawą (%)*

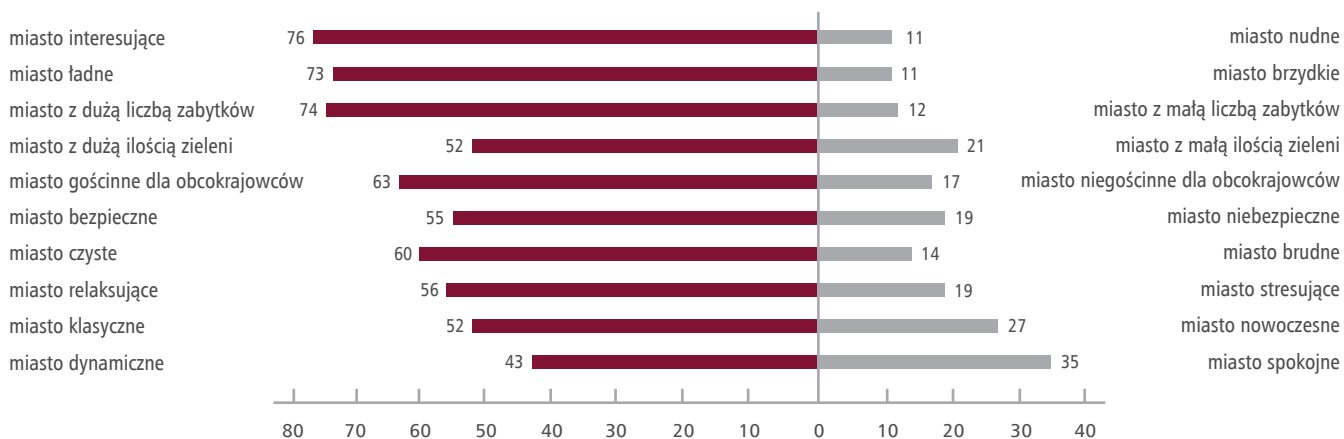

*wśród osób, które znają Warszawę choćby ze słyszenia

*wśród osób, które znają Warszawę choćby ze słyszenia

Cechy Warszawy (%)*

*według osób, które znają Warszawę choćby ze słyszenia

Najbardziej rozpoznawalne miejsca i obiekty związane z Warszawą (%)*

Stare Miasto

ogółem

45%

Rzeka Wisła

ogółem

39%

Zamek Królewski

ogółem

34%

Muzeum Narodowe

ogółem

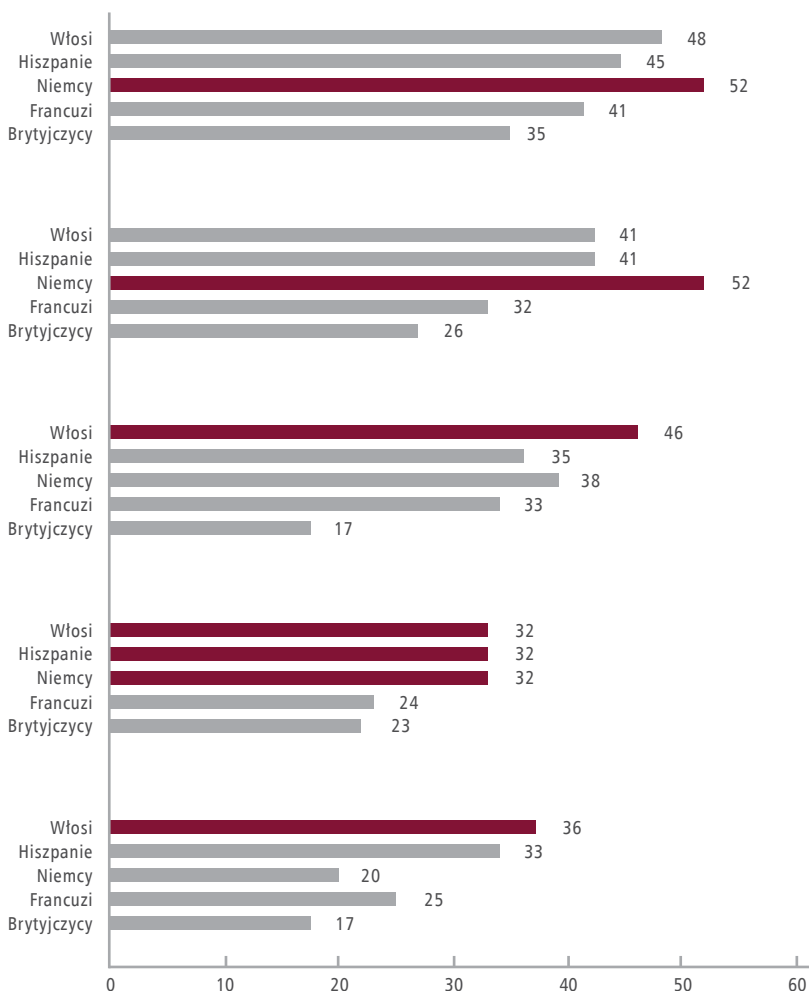
29%

Muzeum Historii
Żydów Polskich POLIN

ogółem

27%

*wśród osób, które znają Warszawę choćby ze słyszenia

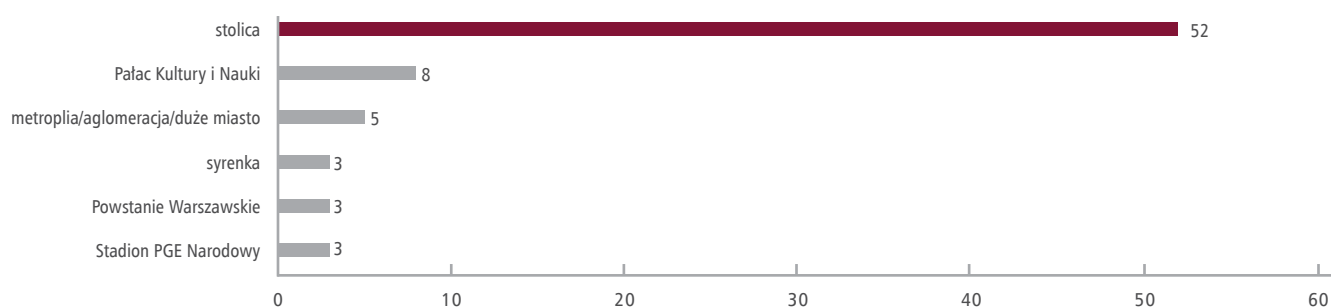

75% mieszkańców* wybranych krajów europejskich zna postać Fryderyka Chopina,
43% z nich kojarzy go z Warszawą (prawie 2/3 Włochów, ale tylko 1/3 Brytyjczyków i Niemców)

*wśród osób, które znają Warszawę choćby ze słyszenia

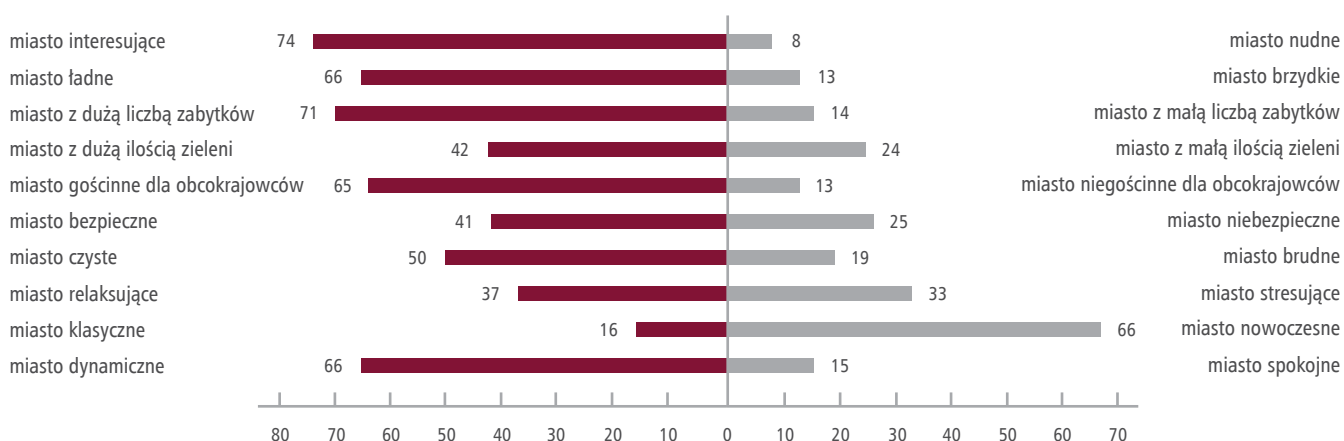
Wizerunek Warszawy wśród Polaków³

Wybrane pierwsze skojarzenia z Warszawą (%)

Cechy Warszawy (%)

Najbardziej rozpoznawalne miejsca i obiekty związane z Warszawą

97% Polaków zna postać Fryderyka Chopina,
48% z nich kojarzy go z Warszawą

36. miejsce Warszawy w światowym rankingu Anholt-GfK City Brands IndexSM, oceniającym siłę i atrakcyjność wizerunku miast⁴

Rozdział 1:

1. <https://bdl.stat.gov.pl>
2. PRZEGŁAD STATYSTYCZNY WARSZAWY. ROK XXVI. NR 4. Kwartalnik, URZĄD STATYSTYCZNY W WARSZAWIE, 2018
3. BIULETYN STATYSTYCZNY MIASTA KRAKOWA. Rok XIX. IV KWARTAŁ, Urząd Statystyczny w Krakowie
4. WROCŁAW. SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA. 2017 I-IV KWARTAŁ, URZĄD STATYSTYCZNY WE WROCŁAWIU
5. POZNAN. BIULETYN STATYSTYCZNY. Rok XXVI. Nr 4. IV kwartał 2017, Urząd Statystyczny w Poznaniu
6. <https://www.fitchratings.com/site/pr/1034620>
7. <http://www.um.warszawa.pl/aktualnosci/warszawa-stabilna-finansowo-potwierdzaj-dwie-mi-dzynarodowe-agencje>
8. LaSalle E-REGI Index 2017. EUROPEAN REGIONAL ECONOMIC GROWTH INDEX, LaSalle Investment Management, 2017
9. IDI EUROPEAN CITIES AND REGIONS OF THE FUTURE 2016/17. RANKINGS, IDI Intelligence, The Financial Times, 2016
10. IDI POLISH CITIES OF THE FUTURE 2017/18, IDI Intelligence, The Financial Times, 2017
11. 2017 THE WORLD'S MOST COMPETITIVE CITIES, Conway, 2017
12. The Global Financial Centres Index 22, Financial Centre Futures, 2017
13. EMEA Investor Intentions Survey 2017, CBRE, 2017
14. IESE Cities in Motion Index 2017, IESE Business School University of Navarra
15. <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/intelligentne-miasta-w-polsce-raport-iese-cities-in-motion-index-2017/pqw3h4>
16. SUSTAINABLE CITIES MOBILITY INDEX 2017, Arcadis
17. MARKETBEAT. RYNEK BIUROWY W WARSZAWIE. PODSUMOWANIE 2017 ROKU, Cushman & Wakefield, 2018
18. MARKETBEAT. RYNEK BIUROWY REGIONY. PODSUMOWANIE 2017 ROKU, Cushman & Wakefield, 2018
19. <https://www.bankier.pl/wiadomosci/JP-Morgan-otwiera-siedziba-w-Polsce-4011965.html>
20. <http://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,21508933,warsaw-spire-z-prezizowa-nagroda-na-targach-w-cannes.html>
21. Polska. MARKET INSIGHTS. Raport roczny 2018, Colliers International, 2017
22. <http://brief.pl/aktualnosci/warszawianki-w-swiatowej-czlowiece-pod-wzgledem-umiejscowienia-i-doswiadczenia-zawodowego/>
23. <https://www.ef.pl/epi/regions/europe/poland/>
24. <http://www.perspektywy.pl/RSW2017/ranking-uczelnia-akademickich-25-Perspektywy>
25. Barometr Warszawski XI'17, Konsorcjum: Danae Sp. z o.o. oraz Realizacja Sp. z o.o., 2017
26. <https://www.worldscapitalcities.com/worlds-safest-capital-cities/>
27. Program ochrony środowiska dla m.st. Warszawy na lata 2017-2020 z perspektywą do 2023 r., Urząd m.st. Warszawy, 2016
28. <http://metrowarszawa.gazeta.pl/metrowarszawa/7,141637,22327609,warszawa-zajela-pierwsze-miejsce-w-rankingu-na-najbardziej-zadbane.html>
29. <http://www.um.warszawa.pl/aktualnosci/wi-cej-sprzedanych-bilet-w-2017>
30. <http://www.um.warszawa.pl/aktualnosci/rekordowy-sezon-2017>
31. <http://www.waszturystyka.pl/transport/item/6547-barzdo-dobry-rok-europejskich-lotnisk>
32. <http://www.waszturystyka.pl/transport/item/6547-barzdo-dobry-rok-europejskich-lotnisk>
33. <http://www.waszturystyka.pl/transport/item/6547-barzdo-dobry-rok-europejskich-lotnisk>

Rozdział 2:

1. <http://www.lot.com.pl/pl/>
2. https://www.alitalia.com/pl_pl/
3. <https://www.emirates.com/pl/polish/>
4. Lotnisko Chopina w Warszawie
5. http://www.ulc.gov.pl/_download/statystyki/2017/wg_portow_lotniczych_4kw2017.pdf
6. <http://www.lotnisko-chopina.pl/pl/samochod.html>
7. <https://maps.google.pl/>
8. <https://www.lotnisko-chopina.pl/pl/aktualnosci-i-wydarzenia/0/741/szczegoly.html>
9. <http://www.pasazer.com/news/37663raport,aci,lotnisko,chopina,lidderem,wzrostu,w,2017,r.html>
10. <http://www.waszturystyka.pl/transport/item/6547-barzdo-dobry-rok-europejskich-lotnisk>
11. <https://www.lotnisko-chopina.pl/pl/aktualnosci-i-wydarzenia/0/431/szczegoly.html>
12. <https://www.lotnisko-chopina.pl/pl/aktualnosci-i-wydarzenia/0/679/szczegoly.html>
13. <https://www.lotnisko-chopina.pl/pl/aktualnosci-i-wydarzenia/0/633/szczegoly.html>
14. Lotnisko Warszawa/Modlin
15. <https://modlinairport.pl/odbiar-pasazera/dojazd>
16. <https://www.modlinbus.pl/strony/page/dojazd-z-warszawy-centrum-na-lotnisko-modlin>
17. <https://www.modlinairport.pl/aktualnosci/juz-5-lat>
18. <https://www.modlinairport.pl/aktualnosci/10-mln-pasazerow>
19. <https://www.modlinairport.pl/aktualnosci/az-5-nowych-tras-linii-lotniczych-ryanair-z-lotniska-warszawa-modlin-zima-20172018>
20. Opracowanie własne na podstawie: Turystyka w Warszawie. Raport 2016, Stołeczne Biuro Turystyki, 2017; Lotnisko Chopina w Warszawie; Lotnisko Warszawa/Modlin; <https://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/krakow-airport-podsumowanie-2017-i-plan-na-2018,a2791.html>; Port Lotniczy Gdańsk; <https://www.katowice-airport.com/pl/lotnisko/aktualnosci/718990#>; <http://airport.wroclaw.pl/lotnisko/o-lotnisku/statystyki/statystyki-ogolne/>; <https://www.airport-poznan.com.pl/pl/port-lotniczy/statystyki>; https://www.bud.hu/file/documents/1/1815bud_traffic_report_2017_2018_1.pdf; Traffic Report – 2017, Prague Airport; https://www.viennaairport.com/en/company/investor_relations/news/traffic_results/news_bairag_id=1516031056393; Monthly Traffic Report 2017, Munich Airport
21. <http://rozklad-ekp.pl/>
22. <https://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
23. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
24. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
25. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
26. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
27. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
28. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
29. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
30. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
31. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
32. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
33. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
34. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
35. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
36. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
37. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
38. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
39. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
40. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
41. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
42. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
43. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
44. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
45. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
46. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
47. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
48. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
49. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
50. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
51. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
52. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
53. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
54. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
55. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
56. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
57. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
58. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
59. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
60. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
61. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
62. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
63. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
64. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
65. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
66. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
67. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
68. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
69. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>
70. <http://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/aktualnosci/2017-kolejny-rekordowy-rok-ekp-intercity.html>

Rozdział 3:

1. Opracowanie własne na podstawie danych Stołecznej Biura Turystyki, Urzędu m.st. Warszawy oraz Ministerstwa Sportu i Turystyki
2. Turystyka w m.st. Warszawie w 2017 r., Urząd Statystyczny w Warszawie, 2018
3. TURYSTYKA W M.ST. WARSZAWIE W I KWARTALE 2017 R., Urząd Statystyczny w Warszawie
4. TURYSTYKA W M.ST. WARSZAWIE W II KWARTALE 2017 R., Urząd Statystyczny w Warszawie
5. TURYSTYKA W III KWARTALE 2017 R. M.st. WARSZAWA, Urząd Statystyczny w Warszawie
6. TURYSTYKA W IV KWARTALE 2017 R. M.st. WARSZAWA, Urząd Statystyczny w Warszawie
7. Wykorzystanie turystycznych obiektów noclegowych w 2017 roku, GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, 2018
8. <https://www.airdna.co/market-data/app/pl/default/warsaw/overview>
9. RAPORT 2017. Rynek Hotelarski w Polsce. Wydanie specjalne czasopisma ŚWIAT HOTELI, BROG Marketing Sp. z o.o. S.K., LIPEC-SIERPIEŃ 2017
10. <http://turystyka.rp.pl/artukyl/706099,1348758-Profit-Hotel-Jest-dobrze-będzie-lepiej.html?p=1>
11. <http://www.airdna.co/market-data/app/pl/default/warsaw/overview>
12. <https://www.worldtravelawards.com>
13. <http://www.e-hotelarz.pl/mht/?p=41689>
14. http://www.turinfo.pl/pak_id_46391,hotel,obiekt_noclegowy,nagrody,holidaycheck,serwis_rezerwacyjny,holidaycheck.html
15. <http://www.e-hotelarz.pl/mht/?p=43433>

Rozdział 4:

1. Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie
2. <https://www.lazienki-krrolewskie.pl/pl/aktualnosci/lazienki-krrolewskie-z-nagroda-lider-dostepnosci>
3. <https://www.lazienki-krrolewskie.pl/pl/nasze-projekty/ogrody-swiatla>
4. <https://www.lazienki-krrolewskie.pl/pl/aktualnosci/festiwal-swiatla-lampiony-chinska-muzyka-parzenie-herbaty>
5. Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie
6. <http://mrot.pl/7-aktualnosci/1276-krrolewski-ogrod-swiatla-w-wilanowie-najlepszy-produkt-turystyczny-mazowska-2017>
7. <https://www.pot.gov.pl/pl/nowosci/wiadomosci-z-pot/prestizowe-certyfikaty-pot-przynane#t>
8. <http://turystyka24.tv/gabinet-staryznosci-wilanowie-otwarte/>
9. Muzeum Narodowe w Warszawie
10. <https://www.mnw.art.pl/kolekcje/galeria/galeria-wzornictwa/>
11. <http://www.mnw.art.pl/wystawy/biedermeyer,199.html>
12. <http://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,22463703,jak-zyli-zamozni-mieszkanie-zanim-powstala-ikea.html>
13. Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum
14. <http://www.rp.pl/Muzea/170119202-Malarze-krrolewscy-i-zamkowe-ogrody.html>
15. <https://www.zamek-krrolewski.pl/zwiedzanie/archiwum-wystaw-czasowych-polskie-biale-zloto-porcelana-z-korca-i-baranowski-z-kolekcji-andrzeja-walskiego>
16. Muzeum Powstania Warszawskiego
17. <https://www.1944.pl/artukyl/premiera-spotow-szpital-i-kamienica,4679.html>
18. <https://www.1944.pl/artukyl/podsumowanie-roku-2017,4756.html>
19. <http://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,21991462,muzeum-powstania-warszawskiego-slupy-pamieci-wrocilo-do-parku.html>
20. Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN
21. <http://www.polin.pl/pl/aktualnosci/2017/04/05/europa-nostra-2017-dla-muzeum-polin>
22. <http://www.polin.pl/pl/krew>
23. Muzeum Fryderyka Chopina w Warszawie
24. <https://www.pap.pl/aktualnosci/news,1197055,macierewicz-kolejka-muzeum-wojska-polskiego-pomoz-zrozumiec-nasza-historie.html>
25. <https://www.tvp.info/33194247/rekopis-wiosny-w-muzeum-chopina-w-nim-zaklete-sa-emocje>
26. <http://pl.chopin.nifc.pl/institute/events/news/id/4366>
27. Muzeum Wojska Polskiego
28. <http://www.muzeumwp.pl/aktualnosci/894,jozef-pilsudski-150-rocznica-urodzin-oficjalne-otwarcie-wystawy.php>
29. <http://www.muzeumwp.pl/aktualnosci/893,oficjalna-prezentacja-nowo-zakupionej-kolekcji-militarny-polskich.php>
30. <http://www.pap.pl/aktualnosci/news,1197055,macierewicz-kolejka-muzeum-wojska-polskiego-pomoz-zrozumiec-nasza-historie.html>
31. Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski
32. http://u-jazdowski.pl/program/wystawy/pozna-polskosc?tid=t_content
33. <http://u-jazdowski.pl/program/wystawy/utrata-rownowagi>
34. Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki
35. <https://zacheta.art.pl/pl/wystawy/maria-lassinng>
36. <https://zacheta.art.pl/pl/wystawy/gordon-parks>
37. Centrum Nauki Kopernik
38. <http://www.niebokopernika.pl/szczegoly-wydarzenia/repertoire/detail/halo-ziemia/>
39. <http://www.kopernik.org.pl/news/n/halo-ziemia-najlepszym-filmem-festiwalu-immersive/>
40. [https://fff.multimeios](https://fff.multimeios.pl/festival/)

